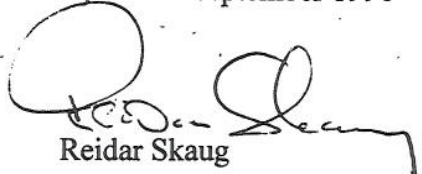

FFISYS/671/161.02

Godkjent
Kjeller 13 september 1996

Reidar Skaug
Forskningssjef

**KRIGFØRING VED INNGANGEN TIL DET
21. ÅRHUNDRE**

REKKEDAL Nils Marius

FFI/RAPPORT-96/04460

FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT
Norwegian Defence Research Establishment
Postboks 25, 2007 Kjeller, Norge

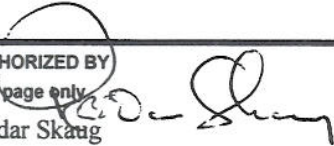
NORWEGIAN DEFENCE RESEARCH ESTABLISHMENT (NDRE)
FORSVARETS FORSKNING SINSTITUTT (FFI)

UNCLASSIFIED

POST OFFICE BOX 25
N-2007 KJELLER, NORWAY

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
(when data entered)

REPORT DOCUMENTATION PAGE

1) PUBL/REPORT NUMBER FFI/RAPPORT-96/04460 1a) PROJECT REFERENCE FFISYS/671/161.02	2) SECURITY CLASSIFICATION UNCLASSIFIED 2a) DECLASSIFICATION/DOWNGRADING SCHEDULE	3) NUMBER OF PAGES 79		
4) TITLE KRIGFØRING VED INNGANGEN TIL DET 21. ÅRHUNDRE (WARFARE ON THE DOORSTEP OF THE 21TH CENTURY)				
5) NAMES OF AUTHOR(S) IN FULL (surname first) REKKEDAL Nils Marius				
6) DISTRIBUTION STATEMENT Approved for public release. Distribution unlimited. (Offentlig tilgjengelig)				
7) INDEXING TERMS IN ENGLISH: <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> a) <u>Conventional Warfare</u> b) <u>Technological development</u> c) <u>LIC-conflicts</u> d) <u>Conclusions</u> e) _____ </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> IN NORWEGIAN: a) <u>Konvensjonell krigføring</u> b) <u>Teknisk utvikling</u> c) <u>Lavintensitets-konflikter</u> d) <u>Konklusjoner</u> e) _____ </td> </tr> </table>			a) <u>Conventional Warfare</u> b) <u>Technological development</u> c) <u>LIC-conflicts</u> d) <u>Conclusions</u> e) _____	IN NORWEGIAN: a) <u>Konvensjonell krigføring</u> b) <u>Teknisk utvikling</u> c) <u>Lavintensitets-konflikter</u> d) <u>Konklusjoner</u> e) _____
a) <u>Conventional Warfare</u> b) <u>Technological development</u> c) <u>LIC-conflicts</u> d) <u>Conclusions</u> e) _____	IN NORWEGIAN: a) <u>Konvensjonell krigføring</u> b) <u>Teknisk utvikling</u> c) <u>Lavintensitets-konflikter</u> d) <u>Konklusjoner</u> e) _____			
THESAURUS REFERENCE:				
8) ABSTRACT To create the conditions for tactical and operational success, military commanders must destroy the enemy or hinder his movement through direct or indirect application of lethal power. Conventional warfare is however only one form of modern warfare. Today most warfighting do not involve two conventional military forces, but conventional forces and guerrilla forces in so called "LIC-environments" primarily in The Third World. This warfare is characterised by long endurance – 5 to 15 years – and normally relatively small casualty rates. This report comments on the developments, and look into some of its possible consequences. This report is a revised version of the earlier published FFI/RAPPORT-96/01371 by the same author.				
9) DATE 13 September 1996	AUTHORIZED BY This page only Reidar Skaug 	POSITION Chief Scientist		

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
(when data entered)

INNHold

		Side
1	INNLEDNING	5
1.1	Generelt	5
1.2	Endringer i de vestlige trusselpersepsjoner – mulige konsekvenser av den nye utviklingen	6
2	DE KONVENSJONELLE MILITÆRE STYRKER: HVA KARAKTERISERER UTVIKLINGEN ?	8
2.1	Innledning	8
2.2	Moderne militærteori og doktriner for konvensjonell krigføring	9
2.3	Manøverkrigføringsteorier – militære doktriner	10
2.3.1	Manøverteori – en kort presentasjon	10
2.3.2	Manøverkrigføring og utmattelseskrigføring – hva skiller disse krigsformene	12
2.3.3	Moderne doktriner – kort historikk	16
2.3.4	Doktrinens funksjon	17
2.3.5	US Army's "AirLand Operations" – et doktrineeksempel	19
2.4	Det nye stridsfeltet – hvor går utviklingen?	20
2.5	De landmilitære styrkenes rolle	21
2.5.1	Bakkestyrker – nye utviklingstrekk	22
2.5.2	Hva kjennetegner de kommende hovedstyrker?	23
2.5.3	Ledelse og informasjonstilgang er kritiske faktorer	24
2.6	Teknologiens betydning på det framtidige stridsfeltet	25
2.6.1	Plattformer versus antiplattformer	25
2.6.2	Kombinerte styrker erstatter tradisjonelt infanteri	26
2.6.3	Stadig konkurranse mellom plattformer og motmidler	27
2.7	Moderne sjøkrigføring	27
2.7.1	Geopolitikk som faktor – viktig også i sjøkrigssammenheng	28
2.7.2	Sjømakt som politisk faktor	29
2.7.3	Teknologi og sjømakt	29
2.7.4	Havet som element – grunnlaget for sjøkrigføring	32
2.8	Moderne luftmakt	33
2.8.1	Luftmakt: Strategisk versus taktisk satsning	34
2.8.2	Moderne luftkrigsteori – en viktig faktor for planlegging	35
2.8.3	Muligheter og ambisjoner i kampen om luftherredømme	37
2.8.4	Luftkrig i fremtiden	39
2.9	Konvensjonell krigføring – mulige utviklingslinjer	43
2.9.1	Krigføring på større avstand?	44
2.9.2	Langtrekkende presisjonsvåpen – kort presentasjon	45
2.9.3	Landstrid – mulige nye utviklingstrekk	45

	Side	
2.10	Militære operasjoner i framtiden	46
2.10.1	Mange militære konflikter også i framtiden ?	46
2.10.2	Konfliktenes karakter	46
2.10.3	Endringer vil skje	47
3	HVORDAN UTVIKLER MODERNE KRIGFØRING SEG ? – DET RUSSISKE PERSPEKTIVET	49
3.1	Generelt	49
3.2	Mulige konsekvenser av utviklingen	50
3.3	Mulige konsekvenser av de nye våpensystemene som nå er underveis	51
3.4	Russlands rolle	52
3.5	Vurdering av utviklingen	54
4	LAVINTENSITETSKONFLIKTER – EN INTRODUKSJON TIL "DEN ANDRE KRIGEN"	54
4.1	Innledning	54
4.2	Begrepenes innhold i dag	58
4.3	Hva kjennetegner de pågående konfliktene ?	58
4.3.1	Hva skaper grunnlag for opprør ?	61
4.3.2	Hva karakteriserer såkalt "revolusjonær krig" ?	62
4.4	Delkonklusjon	64
5	MODERNE KRIGFØRING: EN ANALYSE AV DE TO HOVEDFORMER	66
5.1	Innledning	66
5.2	"Valg av riktig linse"	66
5.3	Forskjellige typer krigføring	67
5.4	Bekjempelse av opprørsbevegelser – alltid en stor utfordring	71
6	AVSLUTNING MED DISKUSJON	72
6.1	Generelt om de to formene for krig	72
6.2	Strategiens utforming er av betydning i moderne krigføring	73
6.3	Konklusjon	76
	Litteratur	76
	Fordelingsliste	79

KRIGFØRING VED INNGANGEN TIL DET 21. ÅRHUNDRE

1 INNLEDNING

1.1 Generelt

Krig og krigføring er hele tiden under sakte omforming. Faktorer så forskjellige som teknologisk utvikling, hvor store ressurser som stilles til disposisjon til enhver tid, hvem det er som anvender krig som politisk middel, og hvordan man vurderer den moralske side av det å føre krig, er eksempler på dette. Slike forhold er også sentrale når den som akter å gjøre bruk av militærmakt, skal forsøke å fastslå hva som bør være de såkalte *suksess-kriterier*.

I denne sammenheng er det helt klart store forskjeller mellom de ulike land både i holdningen til, og i viljen til, å anvende militærmakt for å oppnå politiske målsetninger. Denne rapporten beskriver kort de forskjellige former for krigføring som er aktuelle, satt inn i et militærteoretisk, teknologisk og samfunnsmessig perspektiv.

Krigføring er en universell aktivitet, både med hensyn til tid og sted. Imidlertid som en følge av store kulturelle og teknologiske ulikheter, vil selve krigens karakter ta svært forskjellig form etter hvor i verden krigen vil bli ført. Siden den vestlige verden i lang tid nå har vært militært toneangivende, og har vært militært overlegne i de fleste større konflikter, har man også hatt en tendens til å legge lite vekt på studier av krigføring i andre deler av verden. Nettopp denne begrensede interesse for å studere andre former for krigføring enn den man har spesialisert seg på i den vestlige verden, har også gitt svært negative utslag når land i den europeiske krigføringstradisjon har engasjert seg i særlig Asia. Eksempel på dette er de problemer som først Frankrike og deretter USA opplevde i Indokina i perioden 1946 til 1972/73; og tilsvarende for russerne (som står i *samme tradisjon*) i Afghanistan på 1980-tallet. De tre landene som her er nevnt, har kanskje mer til felles i sin praksis av krigskunst enn hva som skiller dem – alle slåss i en europeisk tradisjon.

Når man står overfor fiender som praktiserer strategier som baserer seg på å *unngå fienden* og å trekke krigen i langdrag, og som benytter nettopp dimensjonene *tid og rom* som et *våpen*, virket dette svært frustrerende på de militære sjefer som er trent i vår *europeiske tradisjon*. Vi er nemlig vant til at våre avanserte våpen og et raskt og dynamisk reaksjonsmønster skal gi god effekt, og derigjennom sikre oss seier. Dette har tradisjonelt fungert godt i krigene mellom de vestlige land og mot land som har "adoptert" den vestlige krigføringen, f eks Japan i Andre verdenskrig og Irak i Gulfkrigen i 1991. Disse problemstillingene og de store forskjeller man i dag ser stilt overfor ulike typer av militære maktmidler, vil bli vektlagt i drøftingene av de forskjellige former for moderne krigføring.

ikke-regulerte områder som for eksempel presisjonsstyrte konvensjonelle høyteknologivåpen med lang rekkevidde. Denne utviklingen kan få store konsekvenser for utformingen av *konvensjonelle styrker* og dermed for forsvarsplanlegging generelt.

Bortfallet av den kalde krigen har også fått følger i andre deler av verden. Dette trekker i noe forskjellige retninger:

- a) Ved bortfallet av den ideologiske todelingen av verden med "kommuniststater" mot "demokratier" som hoveddelingsprinsipp, har mange av de "ideologiske" konfliktene i særlig den tredje verden skiftet karakter. De to supermaktene USA og det tidligere Sovjetunionen blir ikke lenger automatisk "sponsor" for hver sin side. Faren for at stormaktene blir trukket direkte militært inn i de mange lokale oppgjør er derfor blitt betydelig redusert.
- b) Den kalde krigen virket imidlertid også på mange måter som en *stabilisator* i flere regioner. Ingen av supermaktene så sine interesser tjent med at større konflikter fikk lov å utvikle seg, dersom det var fare for at dette ville medføre at man selv ble direkte trukket inn, eller at motparten kunne utnytte situasjonen. Man "styrte" følgelig sine "klienter" med tildels hard hånd, slik at situasjonen ikke skulle komme ut av kontroll. Dette lyktes selvsagt ikke alltid, men supermaktene fungerte likevel ofte som et "drivanker" og som en *moderator* i konfliktene.
- c) Bortfallet av Den kalde krigen i kombinasjon med at ingen stormakter (heller ikke supermakten USA) i dag er i stand til til å "styre verden" på egenhånd, gjør det mulig for "oppkomlinger" med lokale eller regionale ambisjoner å utvikle sine interesse-sfærer av både militær og økonomisk karakter. Disse statene er å anse som *revisjonister* i det internasjonale samfunn, ved at de ønsker å skaffe seg en bedre posisjon i sin del av verden. Dette vil ofte komme på tvers av andre staters interesser, noe som medfører konflikter mellom "revisjonist-staten" og en eller flere av dens naboer. I denne sammenheng fremstår ofte allerede eksisterende stormakter som tilhengere av "status quo", fordi de kan føle sine interesser truet av "nykomlingen". Følgelig kommer ikke bare styrke men også *vilje* og politisk evne til å tåle militære og sivile tap inn som en viktig faktor.
- d) Men også *internt* i svært mange stater er det store spenninger. Langt de fleste væpnede konflikter er i dag *innen* et land. Det er særlig situasjonen i de mange nye nasjonalstater i Asia og Afrika som stort sett har en 15–35 år lang historie som frie stater. Her er det i dag gjerne sosiale, religiøse eller etniske årsaker til motsetningene. I denne sammenheng er det verdt å huske på at slike motsetninger ofte er *symptomer* på reelle skjevheter av bl a sosioøkonomisk og fordelingspolitisk art. Dette er en ny trend som nå etterhvert avløser de politisk og ideologisk baserte "revolusjonære frigjøringskriger" fra den kalde krigens periode.

Også i Europa har imidlertid gamle spenninger og konflikter kommet til overflaten etter at stormaktsdominansen er over, med lokale kriger og borgerkriger som mulig resultat. (Jfr krigen(e) i det tidligere Jugoslavia.)

I realiteten er kanskje ikke de grunnleggende årsakene til opprør og krig egentlig særlig endret, selv om både retorikken og deltagelsen fra aktørene utenfra er annerledes. Dette er normalt *ikke* kriger/konflikter mellom organiserte stater, men er oftere (mindre) lokale

Dette bildet er imidlertid ikke komplett uten at en også tar med at for enkelte av de europeiske stater har *sjømakt* vært ekstra viktig for deres ekspansjon som kolonimakter og delvis også grunnlaget for deres stormaktsstatus. Spania, Nederland og spesielt Storbritannia er alle eksempel på land som har vært svært avhengige av sine flåter for sin stormaktsstatus. Imidlertid var det kun Storbritannia på grunn av sin status som øymakt som kunne gjøre seg tilnærmet "immun" mot andre landstormakter. Imidlertid måtte også Storbritannia engasjere seg *landmilitært* i f.eks. begge verdenskrigene, for å sikre sine økonomiske, militære og politiske interesser.

Det tradisjonelle bildet der bakkestyrkene står i sentrum er nå kanskje i ferd med å bli endret noe. For dersom Vesten generelt og særlig USA skal kunne opptre offensivt og være i stand til å maktprojisere inn i andre områder (à la Bosnia i 1996), vil den relative betydning av flystyrker og kanskje særlig av *sjøtransport* og de nødvendige eskorte-fartøyer, være økende. Uten en slik evne til *maktprojeksjon* fra "sikre" egne territorium og over hav, kan en heller ikke utøve militær innflytelse i andre deler av verden. I denne sammenheng kan man se på USA som vår tids Storbritannia. USAs evne til maktprojeksjon er helt og holdent avhengig av at en kan kontrollere sjø- og luftområdene frem til det sted der man akter å sette inn sine landstridskrefter. Evt kan man nøye seg med bare å bringe slike styrker frem til området, uten straks å sette disse inn. Dette kalles gjerne "force in being" – man er tilstede, men avventer situasjonen. Man håper at denne *styrkedemonstrasjonen* vil virke slik at det land eller den gruppering man truer, velger en for stormakten mer akseptabel løsning.

2.2 Moderne militærteori og doktriner for konvensjonell krigføring

Begrepene *manøverkrigføring* og *utmattelseskrigføring* er relativt vanskelige å gi en kort og presis definisjon. Man kan se på dette som relativt omfattende *samlebegreper*, dvs. begreper som begge innbefatter flere varianter eller nyanser innen en overordnet teori. Dette kan også ses på som to klart forskjellige *skoler* innen militærteori og doktrineutvikling.

Av samme årsak er det vanskelig å kort karakterisere hva som ligger i de to begrepene. (Se pkt 2.3.2 for en gjennomgang av disse begrepene.) Nedenfor gis imidlertid en generell presentasjon av hva som kan sies å være det militærteoretiske innholdet av manøverkrigføringsteori og utmattelseskrigføringsteori. Det er her å merke seg at selve begrepet *utmattelsesteori* er relativt nytt slik det her blir brukt. Dette ble "utkrystallisert" på slutten av 1970-tallet, og da for å karakterisere hva tilhengerne av moderne *manøverteori* ønsket å komme bort fra. Såkalt "industripreget krigføring" med bruk av massiv ildkraft, "systematisk krigføring", masseødeleggelsesvåpen og akseptering av store egne tap var det motstanderne ønsket å finne et alternativ til.

Uten en reell nytenkning omkring konvensjonell krigføring ville man i Vesten neppe kunne stå imot det man på slutten av 1970-tallet så som en svært sannsynlig mulighet: Et stort

Dersom man ser nærmere på de to vanligste former for kommando- og kontrollmetoder som benyttes også i dag, kan disse gis følgende grove karakteristikker:

- a) Man kan anvende en såkalt *detaljert kontroll* (tysk: "Befehlstaktik") der man søker å ta hensyn til alle de detaljer som man kan forutse blir aktuelle, og skriver løsninger på utfordringene inn i *ordren*. Hvem som skal gjøre hva når og hvor, skrives også inn. Underordnede enheter "føres" frem mot oppdraget, og tempo og koordinering oppnås og vedlikeholdes ved intense forberedelser og at man så langt som mulig søker å holde de oppsatte planer. Denne type detaljert kontroll er mest effektiv når aktuell sjef har tilgang til gode etterretninger, men effektiviteten vil normalt synke etterhvert som *friksjon* gjør at avvikene til opprinnelig plan stadig øker – fienden gjør nemlig mottiltak og søker å unngå fellen, o s v.
- b) Den andre metoden kalles gjerne på engelsk "mission control" (tysk: "Auftrags-taktik"). Her fastsetter aktuell sjef hva som er hans såkalte "intent", eller *intensjon* på norsk. Det normale er da å tillate at underordnede sjefer utviser initiativ. Når en overordnet enhets etterretningsbilde ikke er perfekt (og når er det det?), vil denne metoden normalt fungere bedre fordi enheter *i kontakt* med fienden ofte vil ha bedre informasjon om utviklingen. Følgelig tapes heller ikke tid på å vente på informasjon som (sakte) "flyter" oppover i kommandokjeden, og som deretter kommer tilbake i form av ordrer. Ved å tillate de underordnede sjefer å ta beslutninger i samsvar med overordnet sjefs intensjoner, vil såkalte "mission control" eller *oppdragsorientert taktikk* bidra til at et høyt tempo kan holdes oppe. Imidlertid nærmest forutsetter dette gode kommunikasjoner om en sjef skal bli i stand til å koordinere raske endringer i sine planer. Uten raske nye koordineringer underveis vil ikke manøverenhetene få den *støtte* de trenger når de trenger den. Man risikerer da at initiativet blir *meningsløst*, siden bl a artilleristøtte og flystøtte må anses som helt avgjørende for utfallet av bakkestriden.

Dersom man forsøker å sette dette inn i en mer historisk sammenheng, kan man hevde at manøverteori der man gjør utstrakt bruk av en *oppdragsorientert taktikk*, er en del av den tyske hærtradisjon. Kombinasjonen av detaljert kontroll med manøverkrigføringsprinsipper, kan karakteriseres som "den russiske modell". I den siste versjonen søker man å angripe et svakt punkt med en klart overlegen styrke, for deretter å styre kraftsenteret (massen) som er skapt, direkte mot en *antatt kritisk svakhet* hos fienden. Her vektlegges *momentum* (kombinasjonen av masse, tid og hastighet) og såkalt "unity of effort". Planleggingen er her trolig den kritiske faktor.

Slik sett utelukker ikke a) og b) teoretisk hverandre i forbindelse med manøverkrigføring, men det er ingen overdrivelse å hevde at langt de fleste militærteoretikere anbefaler at *oppdragstaktikk* anvendes dersom man vil prøve å anvende moderne manøverkrigføringsprinsipper.

Manøverkrigføring kan her forstås som en form for prosess der en alltid forsøker å *sette inn egen styrke mot fiendens svakheter*. Manøverkrigføring er også et bevisst forsøk på enten å identifisere eller selv å skape et svakt punkt hos fienden. Dette følges så opp med en hurtig utnyttelse av situasjonen med tanke på å bryte ned fiendens vilje til å slåss. Det er det siste

D v s at man må nedkjempe fiendens kampkraft representert ved hans *taktiske* enheter. Dette oppnås normalt ved at en selv utvikler et større såkalt "killing potensial", d v s at man utvikler et for en selv gunstig styrkeforhold. Tankegangen er logisk nok: En prøver å gi seg selv større ressurser enn det som motparten kan mønstre. Som en følge av dette er tilgang til antatt overlegent materiell i forhold til fiendens, ansett for å være av *kritisk betydning* ved denne tilnærmingen til krigføring.

Tidsbegrepet er her benyttet om den tid det tar å samle og deretter forflytte det nødvendige materiell. (Evt må også materiellet produseres først.) Begrepet *tempo* karakteriseres primært ved den fordel som oppnås om en selv kan skape en overlegen hurtighet i å sette inn *ressurser*, i forhold til fiendens tilsvarende evne.

Et annet karakteristisk trekk ved denne tenkemåten er at forsvar/forsvarsstrid anses som den sterkeste form for krigføring på alle nivå der man tar avgjørelser; d v s på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. Dette må *ikke* tolkes slik at man i utmattelseskrigføring prøver å unngå angrepsstrid, men bør i stedet forstås slik at man planlegger med tanke på å skape en *nødvendig overlegenhet* av personell og materiell slik at man kan overkomme den innebygde styrke som man mener ligger i forsvarsstrid.

Det tredje som karakteriserer utmattelseskrigføring er at *å ta og holde terrenget* ikke bare er en av flere variabler i krig. Dette er selve *målestokken* på om man har fremgang eller er i ferd med å tape. Historisk er det mange eksempler på utslag av dette. Dette kan i mer ekstreme eksempler medføre en ubendig trang til å besette lende, eller i det minste nekte fienden å bruke terrenget, nærmest uten at man vurderer *nytt* av dette terrenget for fienden i et større perspektiv. Man vektlegger følgelig også sikkerhet og visshet under operasjoner – ikke å ta sjansene som byr seg. Årsaken til denne tenkemåte kan man trolig finne i et sterkt ønske om å gjenopprette den *ro og stabilitet* som tapes under forflytninger eller strid. Man søker konsolidering raskest mulig. Problemet med dette er at om man satser på *konsolidering* av en erobret posisjon, vil dette alltid måtte ta tid – en tid man kanskje ikke har. Hadde man i stedet brukt styrkene og tiden til disposisjon til å *følge opp fremgangen*; d v s til en *forfølgelse av fienden*, ville han kanskje ha gitt opp. Svært ofte har det vist seg at fienden nettopp p g a manglende forfølgelse har maktet å reorganisere seg, for deretter å komme sterkt tilbake.

Et fjerde trekk ved utmattelseskrigføringstenkning er den sterke vektlegging man har på *planen*. Som en følge av dette har man ofte en nærmest "matematisk" tilnærming til anvendelse av ressurser, og preges også av et sterkt ønske om at planen skal skape en kunstig "orden" i det kaos som krigen jo normalt er. Følgelig vektlegges egenskaper hos lederen som stor interesse for detaljer og at man har evne til å administrere folk og ressurser; i mindre grad *kreativitet*. Normalt vektlegges også å fremskaffe *data* av alle slag om "ting" og problemstillinger som *kanskje* angår stabens arbeide. Hensikten med dette arbeidet er ønsket om å kunne måle "suksess", d v s kvantitativt bevise at det "går som planlagt".

offensiven. Slik sett er *sikkerheten* for egne tropper best ivaretatt når en kontinuerlig er i stand til å utvikle og deretter *vedlikeholde* overraskelsesmomentet i forhold til fienden. Fienden blir da hele tiden *reaktiv*, og ute av stand til å gjenerobre initiativet. Dette gjøres i praksis ved at en hele tiden utnytter de muligheter som man ser og de feil som *fienden* alltid vil gjøre. Tilsammen beskrives disse egenskapene best ved termen (høyt) *tempo*; d v s at en selv holder høyere tempo enn fienden under såvel planleggingen som utførelsen av operasjonene.

Det tredje som skal karakterisere manøverorientert tenkning er at reell *visshet* er en *umulighet* i krig og at *ingen* plan vil overleve uten endringer etter kontakt med fienden. I denne forbindelse må en slå fast at det eksisterer en klar forskjell mellom begrepene kommando og kontroll, der *kommando* er evnen til å iverksette tiltak/aksjoner og *kontroll* er hvordan man har innflytelse over, eller styring med, de aksjoner som en har iverksatt. I manøverkrigføring står det sentralt at man søker etter en effektiv *desentralisert* kommandofunksjon. Hensikten er å kunne holde et høyt tempo under operasjonene, noe som tilsier at man *ikke* bør ha en topptung og byråkratisk "tjenestevei". I stedet skal som prinsipp en hær som tenker mobilitet *desentralisere* de aktuelle avgjørelser ned til det nivå som er i mest umiddelbar kontakt med fienden. *Kommando* er følgelig en kreativ og avgjørende del av denne form for krigføring, der man søker å utnytte de muligheter som oppstår. Av samme årsak er det *forventet* at ledere på alle nivå skal vise ansvar og ta initiativet når sjansen er der; det samme er evnen og viljen til å ta en *kalkulert risiko*.

Under slike vilkår vil rollen til sjefer på høyt nivå bli endret. Disse vil ha hovedansvaret for å utforme "vinnerformularet" i form av *sjefens intensjon*, samt konsentrere seg om planleggingen for *åpningsfasen* og treningen i forkant av denne. Under operasjonens varighet er det sjefens oppgave å veilede og inspirere sine tropper. Han skal også forsikre seg om at man utnytter de muligheter som utvikler seg ved å *omdisponere ressurser* og fastsette hva som til enhver tid skal være "Schwerpunkt"/kraftsamlingsretning, og at man har fokus mot fiendens tyngdepunkt ("Centre of Gravity"), inkl følger opp dette.

Et fjerde trekk ved denne krigføringen er at man *ikke* skal vektlegge konsolideringen av stillingen, men i stedet hele tiden prøve hensynsløst å utnytte de muligheter som man ser. Hensikten er å holde et høyest mulig tempo. Man risikerer naturligvis at det oppstår svake punkter hos en selv, men denne risiko er akseptabel om man derigjennom kan konsentrere en overlegen styrke mot såkalte "decisive points" hos motstanderen. På denne måten kan selv i utgangspunktet underlegne styrker og ressurser blir brukt til å skape en positiv avgjørelse, d v s ikke bare nekte fienden seier. Dette kan formuleres slik: Den eneste stridsevne som teller er den som anvendes der man søker en avgjørelse; og som følgelig også får varig konsekvens for *felttoget*.

"Krigen om tiden" står også sentralt. Med dette menes at *tid* ses på som et gode som om den går tapt, vil gå i fiendens tjeneste. *Han* blir da i stand til å ta initiativet og tvinge sine betingelser på oss. Det er slik sett *interaksjonen* mellom manøver, tid og beslutnings-

I 1976-doktrinen "Active Defense" prioriterte USA klart forsvaret av NATO-Europa mot et *kvantitativt* overlegent Sovjetunionen med støttespillere. Doktrinen . . . "accepted force ratios as a primary determinant of battle outcomes and argued the virtues of armored warfare and the combined arms team" (38).

I denne perioden fikk også studier av bl a tidligere tiders *vellykkede* krigføring ny prioritet. Særlig ble de tyske militærtradisjoner vist ny interesse, sammen med omfattende studie av det russiske militærvesen. Betydningen av et nært samarbeide mellom luft- og bakkestyrker hadde alt i 1976-doktrinen blitt viet mye plass under betegnelsen "air-land battle". Det store "bruddet" med tradisjonell amerikansk "industri-krigføring" kom imidlertid ikke før i 1982. Da ble etter mye intern strid "AirLand Battle"-doktrinen formalisert. Gjeldende versjon av FM 100-5 er alltid å anse som US Army's *nøkkeldokument* med tanke på *hvordan operasjoner skal utføres* (37).

2.3.4 Doktrinens funksjon

Sentralt for omleggingene rundt 1980 var også en endret amerikansk politisk holdning til å evt engasjere seg militært i andre deler av verden, noe som i tiden rett etter Vietnam var svært lite sannsynlig, om en ser bort fra Europa og Sør-Korea. Viktig var også den raskt økende ressurstilgangen til forsvaret under den nye Reagen-administrasjonen. Omleggingen var også koblet nært sammen med den nye forståelse for såkalt "fighting in the depth of the battle area" som en del av hovedslaget; d v s en helt nye vektlegging av såkalt "operational art". Dette hadde tidligere vært tillagt begrenset vekt. Sitatet nedenfor som er hentet fra 1993-versjonen av FM 100-5, sier mye om omleggingen:

"The Army's ideas about warfighting were evolving . . . from service independence to service interdependence; from defense to offense and then to a proper balance between the two; from battlefield linearity to greater fluidity; from set-piece battle to simultaneous operations throughout the depth of the battlefield. Throughout, doctrine reflects the adaptation of technology to new weapons systems and capabilities, organizations, missions, training, leader development, and soldier support. In this way, doctrine continues to be the Army's engine of change" (38).

war, and deterring actions detrimental to national interests. As an authoritative statement, doctrine must be definitive enough to guide specific operations, yet remain adaptable enough to address diverse and varied situations worldwide" (38).

2.3.5 US Army's "AirLand Operations" – et doktrineeksempel

Som et eksempel på hva som pr i dag er de grunnleggende prinsipper i forbindelse med såkalt moderne manøverkrigføring, vil vi nedenfor kort liste opp hva US Army nå vektlegger i forbindelse med deres hærdoctrin FM 100-5: "*AirLand Operations*" som i 1993 erstattet den såkalte "*AirLand Battle*"-doktrinen. Disse såkalte "*imperatives*" skal i sin tur være de styrende prinsipper for nettopp hvordan hæren skal utstyres og trenes med tanke på strid under forskjellige forutsetninger. Valg av tekniske løsninger skal ideelt sett være en logisk følge av hvordan en vil implementere disse prinsippene i forbindelse med konvensjonell krigføring. "*AirLand Operations*"-doktrinen har som oppgave å beskrive hvordan US Army skal skape og eventuelt anvende stridsevne på operativt og taktisk nivå. Hvor godt en vil lykkes på slagfeltet vil avhenge av hærens evne til å slåss etter følgende fem "*imperatives*" ("*grunnbegreper*"): "*initiative, agility, depth, versatility and synchronization*". Disse begrepene hevder amerikanerne beskriver hva som historisk har karakterisert vellykkede militære operasjoner, og det er dette som nå skal prege all amerikansk hærdoctrin, taktikk og stridsteknikk. Kritikere av doktrinen har imidlertid hevdet at (overdreven) synkronisering ikke er forenlig med manøverteori. I stedet har de hevdet at i manøverteori er det *to* bærende prinsipper: "Speed" og "focus of effort". Striden om hva som er god manøverteori pågår selvsagt hele tiden, og hva som vil bli vektlagt over tid, er vanskelig å spå nærmere om. Imidlertid er denne tankegangen nå den offisielle amerikanske måten å tenke på omkring konvensjonell krigføring. (En ny versjon av FM 100-5, doktrine-dokumentet, er nå under arbeid og ventes utgitt høsten 1996.)

Nettopp fordi vi nå er midt i en viktig nyskapingstid innen alle de ledende militærmakter, og der moderne manøverkrigføringsprinsipper har erstattet den tidligere relativt ensidige fokusering på ildkraft og lende (utmattelseskrigføring), vil dette over tid også få konsekvenser for organiseringen av stridsfeltet. Ny teknologi må tas i bruk dersom en skal make å lede striden på en så dynamisk måte som nå forutsettes. Kravene om tilnærmet sanntidsetterretning, og til kommando- og kontrollsistemets (K2) kapasitet, samt til treningsstandard, vil bli betydelig skjerpet når man skal opptre offensivt.

Det er her ellers interessant å registrere en ny trend i USA. En videreutvikling av US Navy og US Marines nåværende . . . "from the Sea"-doktrine i retning av hva man i planleggingsprosessen har kalt en "Air, Sea, Land"-doktrine, er nå iverksatt. Her kan et viktig element trolig bli US Marines og marinestyrker med støtte av bl a kryssermissiler og andre presisjonsvåpen, satt inn i en manøverkrigføringssammenheng. Betydningen av innsats med *presisjonsvåpen* er her et viktig element, noe som bl a trolig vil redusere behovet for mer *direkte* innsats av flystyrker og landstyrker i mange scenarier.

Low: Low-intensity conflict encompasses politically motivated guerrilla warfare, insurgency or rebellion, including raids and cross-border harassment, and includes military support to civil authorities under conditions of civil disturbance."

Disse *begrepene* vil bli benyttet senere i rapporten, da de hver på sin måte skaper spesielle utfordringer for militær innsats.

2.5 De landmilitære styrkenes rolle

Nedenfor vil det bli gitt en kort beskrivelse av vanlige trekk ved den nye utviklingen innen de ledende militærmakter i Europa. Bildet er relativt entydig, men det finnes selvsagt visse nasjonale forskjeller og preferanser.

Utviklingen går i retning av hva vi kan kalle *vertikal disponering* av styrker. Med dette menes en styrkebruk som erstatter tradisjonell manøvertaktikk basert på å holde terrenget med få åpninger i fronten, med et nytt operasjonsmønster basert på stikkord som avskjerme og *parere*, og hvor motangrepet har en viktig plass.

Det gamle mønsteret med et relativt "*tett*" deployeringsmønster framme, medførte at en forsvarte mye terrenget og tillot få åpninger inn mot eget bakre område. I et moderne taktisk mønster aksepterer en i større grad slike åpninger, d v s at en selv vil deployere egne styrker for å *utnytte* disse åpningene til å angripe fiendens enheter. Oppgaven til de fremtidige hovedstyrkene vil i henhold til et slikt deployeringsmønster kunne være:

- a) **Framskutte styrker.** Med støtte av luftstyrker skal disse styrkene bli å utnytte diverse former for elektronisk overvåking for å holde oversikt over stridsfeltet. Disse relativt lette styrkene vil utføre *oppklaring*, *overvåking* samt *ildledning*. Dette vil kreve at styrkene har god mobilitet, utholdenhet og kan operere for en tid uten betydelig støtte bakfra. Viktigere enn noen gang er at en i nær sanntid kan lede ild fra fly og andre langtrekkende våpensystemer, siden slik ildstøtte nå raskt blir tilgjengelig. Oppdrag av denne art vil kunne løses av spesialiserte oppklaringsenheter og av spesialstyrker av forskjellige slag.
- b) **Diverse former for "utrykningsstyrker".** Hensikten er bli å kunne forsterke de framskutte styrkene; evt utnytte det faktum at fiendens kapasitet på en gitt akse er redusert av førbekjempningen. Pansrede enheter (stormpanservogner og stridsvogner med støttesystemer) anses som godt egnede styrker for denne rollen. Men siden det her ofte vil dreie seg om relativt store avstander, har stormaktene utviklet også diverse *luftmobile enheter* med tanke på slike operasjoner. Imidlertid vil det alltid være behov for å ha en evne til motangrep med begrensede målsetninger, noe som tilsier at man bør disponere flere former for styrker som kan være i stand til å manøvrere raskt og utnytter sin egen direktevirkende ild.
- c) **Mobile operative hovedstyrker.** For den viktige bekjempelsen av fiendens hovedstyrker, enten ved motangrep (taktisk nivå) eller ved en motoffensiv (operativt nivå), forventes så langt en i dag kan se utviklingen, mekaniserte enheter å forbli kjerne-troppene, støttet av bli å angrepshelikoptre og moderne artillerisystemer som f eks MLRS. Disse styrkene er imidlertid tungt utrustet, noe som gjør det ressurskrevende å

misk motiverte klare reduksjoner i nøkkelland som Russland, Tyskland, Frankrike og England, vil over tid medføre at færre enheter vil stå til disposisjon. Slik tvinges det fram en nytenkning omkring bruken av de styrker en beholder, både på taktisk og operativt nivå. Blant annet vil det by seg nye *taktiske muligheter* når færre styrker er aktuelle i et gitt område. Det blir med andre ord igjen enklere å manøvrere og *utmanøvrere* en motstander på stridsfeltet, noe som er en ny utfordring for de som utvikler operative konsepter og taktikk.

2.5.2 Hva kjennetegner de kommende hovedstyrker?

Som nevnt ovenfor er det all grunn til å tro at mekaniserte styrker også i overskuelig framtid vil utgjøre en viktig del av den militære kapasitet. Med mekaniserte styrker menes her en kombinasjon av troppearter som gjør det mulig for en feltherre å levere både direkte og indirekte ild for å påvirke stridens gang der det er behov for dette. Sentralt står følgelig "combined arms"-aspektet som har som mål å skape *synergieffekt* ut av de enkelte troppearter, slik at en oppnår en bedre totaleffekt enn om de hadde operert hver for seg. Dette er selvsagt ikke noe nytt, men blir relativt viktigere etterhvert som tallet på styrker blir redusert.

Trolig vil en av konsekvensene bli at man både i norsk og europeisk sammenheng vil bli mindre opptatt av å holde lende og i stedet på en pragmatisk måte akseptere at lende kun er av betydning for å oppnå et resultat; d v s at dette skal benyttes for å ødelegge fiendens styrker, eller hans vilje til å fortsette. Denne form for *dynamisk strid* kan normalt best oppnås om en kombinerer mekaniserte styrker med luftstøtte og sikrer at de nødvendige støttesystemer av alle slag er tilgjengelig. Om ikke annet viste Gulfkrigen i 1991 at uten luftstøtte kan ikke militære konvensjonelle bakkestyrker operere effektivt uansett sammensetning, stilt overfor en motstander som disponerer flystyrker med stor luft-tilbakke kapasitet og har evne til å bruke denne kapasiteten.

De framtidige reduserte styrker i Europa vil trolig ikke primært ha et "lokalt preg" spesialtilpasset en storkrig som under Den kalde krigen. Det vil følgelig kreves en justert utrustning av i det minste deler av disse styrkene slik at de evt skal kunne deployere raskt "out of area", d v s utenfor Sentral-Europa. Dette vil kreve såvel strategisk som taktisk mobilitet.

Taktisk vil kravet være at en er i stand til å forflytte seg raskt på stridsfeltet for å ta opp kampen med fienden. Dette tilsier et klart behov for pålitelige styrker som kan operere i all slags vær og i de fleste former for terreng, men samtidig ha stor overlevelsessevne. Normalt løses slike oppgaver i moderne krigføring ved hjelp av mekaniserte styrker direkte understøttet av særlig angrepshelikopter, men med luftstøtte fra egne fly som en viktig forutsetning. (Angrepshelikoptre og mekaniserte styrker som samarbeider effektivt gir en svært høy synergieffekt slik dette nå vurderes i de fleste vestlige land, se nedenfor.)

De nye overvåkings- og innhentingssystemene som etterhvert gir alle parter som behersker den nye teknologien et bedre etterretningsbilde enn før, gjør det samtidig vanskeligere reelt å overraske fienden både på taktisk og særlig på operativt nivå. (Effektiv etterretnings-innhenting og -anvendelse er viktig i alle faser av en konflikt.) Siden avdelingene på fremtidens stridsfelt trolig blir vanskeligere å holde skjult i stilling eller under marsj, må taktikken justeres. Fremrykning langs mange forskjellige akser i spredte formasjoner og med stor hastighet, vil trolig bli viktigere og viktigere for å holde egne tap nede. Siden dette stiller store krev til stridsledelse, kommunikasjonssystemer og til fleksibel planlegging, vil behovet for operativ ledelse øke. Militære sjefer på operasjonelt nivå vil i en slik situasjon ikke primært kunne være opptatt med å føre slaget, men må hele tiden tenke på de neste slag og på hvilke konsekvenser disse eventuelt vil kunne få. Operativ sjef må følgelig planlegge og handle på et helt annet grunnlag enn de taktiske sjefer, noe som ytterligere vil skjerpe kravene til rett-tidige og korrekte etterretninger og analyser.

Siden en på operasjonelt nivå i framtiden i mindre grad kan forventes å være bundet til begrensede sektorer konsentrert om å holde lende, vil dette kreve at bakke- og luftstyrker "henger sammen" i sine operasjoner, operasjoner som vil kunne gå over store geografiske områder. Dette vil som antydnet kreve integrerte kommandostrukturer, gode K2-systemer og at militære ledere er villige til å benytte oppdragsorienterte ordrer ("Auftragstaktik") heller enn detaljstyring ("Befehlstaktik"). I det minste er dette ansett som helt sentralt om man i praksis vil følge opp de såkalte manøverkrigføringsprinsipper slik disse nå blir beskrevet i doktrinen. Den som kan make å utnytte det "kaos" som ofte tilsynelatende kan prege situasjonen i krig, vil ha en klar fordel overfor en fiende som ikke makter å holde vedlike initiativet, eller mangler et klart mål å arbeide mot. (Se pkt 2.3.2.)

2.6 Teknologiens betydning på det framtidige stridsfeltet

Teknologisk utvikling i tiden etter 1945 har medført en betydelig kapasitetsøkning for moderne våpensystemer. Særlig har effektiv rekkevidde og treffsannsynlighet sammen med ødeleggelsesevne, blitt betydelig bedre. Det er imidlertid viktig å se nærmere på om den teknologiske utvikling har medført store endringer på selve stridsfeltet. Det er også viktig å se på balansen mellom våpenplattformer og motmidler mot disse, herunder i hvilken grad mobiliteten på stridsfeltet er endret. Som en del av dette er det også viktig å vurdere hva som evt vil skille et fremtidig stridsfelt ut fra de vi nå har sett de senere år, for eksempel i de mange krigene i Midt-Østen. I denne sammenheng kan heller ikke teknologi løsrives fra faktorer som økonomi, folkerett, politisk utvikling og endringer i de militære styrkeforhold over tid.

2.6.1 Plattformer versus antiplattformer

Det har vært en klar trend over de siste ca 60 år at militære plattformer har økt både i kapasitet og generell betydning. De fleste moderne kriger, med unntak av de mange

2.6.3 Stadig konkurranse mellom plattformer og motmidler

Skal en forsøke å oppsummere situasjonen vil en alltid se en hard konkurranse mellom plattformer og motmidler, d v s en stadig svingning i enten den ene eller andre retning. På kort sikt kan enten plattformene eller et aktuelt motmiddel ha en fordel, men på grunn av den stadige nyutvikling vil det etter en tid bli skapt effektive mottiltak. Tempoet i dette kan variere noe, og normalt er utviklingstempoet og viljen til å ta nye teknikker i bruk, høyest under krigsforhold eller i en spent politisk situasjon. Imidlertid har det alltid vært slik at sett over et lengre tidsperspektiv vil visse våpensystemer miste sin dominerende rolle og vil bli erstattet av helt andre systemer.

Et godt eksempel på dette kan hentes fra sjøkrigen, der kanonutrustede seilskip ble erstattet av de motordrevne og tungt pansrede og bestykkede slagskip fra ca 1880. Dette skjedde gradvis. Dampdrevne krigsskip kom ca 1840–50. Pansring ca 1860–70. De såkalte, og i sin tid helt banebrytende, "Dreadnought"-konstruksjonene startet med det engelske slagskipet "Dreadnought" som ble sjøsatt i 1906. Slagskipet dominerte så en kort periode, for så å bli erstattet av hangarskipet som den dominerende plattform til sjøs under Den andre verdenskrig. Hangarskipet dominerte også i de nærmeste 25 år etterpå. Selv om hangarskip også i dag er en viktig del av særlig USAs maktprosjeksjonsevne, er i dag atomdrevne strategiske undervannsbåter kanskje de viktigste plattformer til havs for USA, og også til en viss grad for Russland.

2.7 Moderne sjøkrigføring

I sjøkrigføring har man tradisjonelt vært opptatt med å kontrollere et sjø- eller havområde som har betydning for eget landområde, eller for det landområde man evt er interessert i å erobre. Blant annet gir dette mulighet for å fremføre både styrker og forsyninger over sjø. I dagens moderne sjøkrig er man selvsagt ikke bare interessert i hva som skjer på overflaten, men er like avhengig av både luftrommet over som av ubåt-aktivitet, og også av hva som er situasjonen på land i det aktuelle område. Det er likevel mulig å hevde at sjøkrigføring er svært orientert rundt de militære instrumenter, d v s *militære plattformer* som overflatekrigsskip, ubåter, maritime fly og amfibieskip. Alle disse er å anse som "brikker" i marinesammenheng, og er utviklet for å gjøre spesialiserte oppdrag som kontroll med eller nektelse av tilgang til havet, projisering og støtte til styrker på land, eller landbombardement etc (24).

Selv om marinestyrker kan være i stand til å opptre som autonome styrker, er det i dag mest vanlig å bruke slike styrker som en av flere komponenter når en politisk hensikt søkes oppnådd, d v s at man søker å kombinere land-, sjø- og luftstyrker, da en slik kombinert styrke alltid vil være en større trussel enn en ensidig sammensatt sjøstyrke. Den britiske marinestrategen Corbett skrev alt i 1918 om dette:

samtidig øke egen makt og innflytelse. (England er kanskje beste eksempel på denne tankegangen.)

Selv om det som står ovenfor er en "idealtipe"-beskrivelse, er dette en viktig faktor når en skal studere utvikling av konsepter for sjøkrigføring, d v s at det er viktig for resultatet hvordan en vektlegger denne klart *asymmetriske* måten å tenke på. Her er det viktig for perspektivet hvor på kloden de aktuelle stater ligger. Det er kanskje ikke tilfeldig at de fleste militærteoretiske arbeider omkring strategi og konflikter har hatt hovedfokus på *landkrigføring*. Det er klart mindre litteratur omkring sjømakt og sjøkrigføring, trolig som en følge av at få land har vært avhengig av sjøkontroll og sjøbasert projeksering av militære styrker. (Det som har vært gjort innen sjømilitær teoriutvikling, er gjerne et resultat av globaliseringen og betydningen av de økonomiske imperier fra slutten av 1800-tallet.)

2.7.2 Sjømakt som politisk faktor

Den industrielle revolusjon medførte ikke bare en enorm økning i økonomisk makt, men medførte også sakte men sikkert en større avhengighet mellom landenes økonomier – langt større enn på noe tidligere tidspunkt. Dette er en utvikling som har pågått over de siste ca 200 år, men som virkelig skjøt fart etter Andre verdenskrig.

Storbritannia var her pionerlandet, og ble mer og mer avhengig av markedsekspanjon, d v s en bredt anlagt global ekspansjon for å finne avtagere til alt landets voksende industri produserte. (Japan fikk tidlig i vårt århundre en lignende rask ekspansjon i Asia, også basert på moderne teknologi.) Ekspansjonen og den nye teknologiutvikling som fulgte i den industrielle revolusjons fotspor, muliggjorde også en betydelig satsing på *marinestyrker* på britisk side. Konstruksjon, bygging og utrustning av større sjøgående fartøy har alltid vært svært dyrt, og forutsetter alltid en effektiv kommersiell base. Var ikke havet sentralt for en gitt stats overlevelse, vitale interesser eller politiske økonomi, ville man alltid se på marineinvesteringer som luksus som kunne kuttes ned på når tidene ble trangere. Hollenderne og britene så i sin tid begge på sine flåter som helt avgjørende for deres verdiskapning – og brukte store ressurser på dette (24).

I dag er også flåter svært dyre å bygge og vedlikeholde. Stater som ikke anser seg å være avhengige av sjøkontroll, eller ser behov for å projisere sjøbaserte maktmidler mot land, vil gjerne først kutte ned på flåten. (Russland er nå i en slik situasjon.)

2.7.3 Teknologi og sjømakt

Helt opp til 1600-tallet var det lite som skilte krigføring til sjøs fra krigføring til lands. Selve striden ble ført ved at fartøyene nærmet seg hverandre, og at man så satte inn personell og våpen – enten bording og nærstrid, eller ved at man *vedret* motstanderens fartøy så dette sank. Fra 1600-tallet ble så *artilleri* etterhvert tatt i bruk som et supplement

- e) Teknikker/motmidler mot de samme sensorer og presisjonsvåpen som er nevnt ovenfor. Uten slike ville plattformene bli svært sårbare. (Sensorer og motmidler er her i en kontinuerlig kappestrid.)

Sammen gir de midler som er skissert ovenfor et *svært utvidet stridsfelt* der de stridende parter blir i stand til å levere meget effektive våpen mot hverandre når målet er lokalisert. Som en følge av dette er det også et mindre og mindre klart skille mellom sjøkrigføringen og landstriden, noe som gir en klar synergifordel til den (eller de) parter som er i stand til å koordinere sjø-, land- og luftstridskrefter. Denne form for såkalt "joint warfare" er alt i dag i ferd med å bli svært avhengig av de hjelpemidler som er i det ytre rom. (Satellitter er alt i dag nærmest en *forutsetning* for de langtrekkende våpensystemers effektivitet.)

Moderne sjøkrigsutvikling har medført at teknologien slår i to retninger:

- a) Maritime styrker har med sitt utvidede arsenal av langtrekkende våpensystemer økt sin kapasitet og maktprosjeksjonsevne.
- b) Samtidig medfører dette at de blir mer sårbare overfor motpartens tilsvarende våpensystemer.

Resultatet er at man må danne *kampgrupper* der mer eller mindre spesialiserte krigsskip må samvirke nært om man skal kunne avverge eller redusere farene mot egne styrker. Dette krever høyt treningsnivå om bord, og et sikkert og effektivt ledelsesapparat på alle nivå. I tillegg er det økende behov for samvirke med særlig *landbaserte* flystyrker når flåtene opererer nært land, både under offensive og defensive operasjoner. Dette er en problemstilling som ikke bare angår stormakter, men som også i høyeste grad er viktig for mindre land som utsettes for press/angrep fra sjøbaserte plattformer.

I dagens situasjon er også en annen faktor viktig: Dersom en får senket et større krigsfartøy, vil dette lett også kunne få *politiske* konsekvenser som en følge av moderne mediadekning. Dette tilsier at et dyrt og omfattende samvirke vil kreves slik at egne sjø-, land- og luftstridskrefter er effektivt i stand til å utføre nær sagt alle aktuelle offensive og defensive oppdrag. Med dagens priser på moderne krigsskip vil også tallet på enheter bli redusert, med en økt verdi pr enhet som en logisk følge. Resultatet er at det kreves doktriner som sikrer et best mulig samvirke, samtidig som det blir mulig å redusere sårbarheten for egne styrker overfor motpartens presisjonsvåpen. Dette er ingen liten utfordring.

Det er trolig slik at den generelle tekniske utvikling både har utvidet kapasiteten men samtidig gjort det vanskeligere for de stater som er avhengige av å ha dominans til hav, dersom deres sikkerhet og nasjonale interesser skal sikres. Mens en landmakt med effektive såkalte "land lines of communication" (LLOC) kanskje kan nøye seg med å *forhindre* at en sjømakt kan gjøre effektiv bruk av havet, bli ved å hindre at sjømakten blir i stand til å sette i land styrker hos en truet alliert. Er dette mulig, har den angripende landmakt en teoretisk fordel. Blant annet kan en relativt liten men effektiv flåte av

sjon og de *strategiske* krav som stilles av den aktuelle part, i kombinasjon med de aktuelle landenes generelle utenrikspolitiske målsettinger.

Hensikten med såkalt "power projection" inkluderer et bredt spektrum av offensive marine-operasjoner med det formål å bære frem militærmakt fra sjøen og inn på land. Dette kan bl a inkludere angrep med missiler fra en strategisk ubåtflåte, men mer sannsynlig tar dette form av angrep med fly- eller kryssermissiler fra hangarskipsgrupper, amfibiske marine-infanteriangrep, eller bombardement utført med kanoner og missiler. På samme måte som med sjøkontroll, kan slike oppdrag bli definert negativt, d v s at man søker å hindre at motstanderen blir i stand til å utøve sin ønskede maktprojeksjon. Vedlikehold av sjøkontroll inkluderer alltid SLOC-sikkerhet, og er følgelig en viktig forutsetning for en reell maktprojeksjon. Både sjøkontroll og maktprojeksjon *inkluderer* oppgaven med å sikre og etterforsyne styrker som er deployert til et fremmed land.

Som vi ser av drøftingen ovenfor, har marinestyrker svært forskjellige oppgaver å løse også i fremtidens militære utvikling. Ikke minst for USA er sjøkontroll og maktprojeksjonsevne å anse som en *nødvendig forutsetning* for at landets supermaktstatus skal kunne bestå.

2.8 Moderne luftmakt

Luftmakt ble en realitet i løpet av Andre verdenskrig. Opp til dette tidspunkt hadde luftstyrker i realiteten blitt sett på som en "forlenget arm" for hæren, primært som et rekognoseringsmiddel for å finne fienden eller for å lede artilleriild. I løpet av de vel fem år som denne krigen varte, ble luftforsvaret anerkjent som likeverdig med hæren og marinen. Ingen felttog kunne lenger vinnes uten at luftmakt var en viktig bidragsyter – både til lands og til sjøs. Flyet viste seg også å bli svært fleksible plattformer etterhvert som ny teknologi ble utviklet og tatt i bruk. Flyet fikk roller som f eks:

- vinne luftoverlegenhet
- gi støtte til bakkestyrker
- gi støtte til marinestyrker
- langtrekkende rekognosering og ubåtjakt i Atlanterhavet
- troppetransport, inkl luftlandsetninger

Flyet viste seg også etterhvert godt egnet til å opptre *uavhengig* i en *strategisk* rolle ved bl a bombing av motstanderens industriområder eller kommunikasjoner. De store bombe-offensivene mot Tyskland fra ca 1942 til 1945, er her en viktig milepel i utviklingen av moderne luftmakt, selv om en nærmere analyse av den reelle effekten i *etterhånd* har vist at virkningen av den enorme ressursinnsatsen som dette var, neppe kan sies å ha hatt den betydning for krigens utfall som lederne i samtiden antok. I *samtidig* militærteori var det flere av luftmaktentusiastene som hevdet at krig kunne bli vunnet *uten* at en måtte sette inn hær- og sjøstridskrefter. På dette felt er sannsynligvis forståelsen for luftmaktens reelle muligheter og begrensninger større i dag, selv om mange har brukt bl a Gulfkrigen i 1991

femte langs den såkalte "Ho Chi Minh-veien" i Laos. Under slike operativt kompliserte og politisk vanskelige forhold, må det nødvendigvis bli en del forviklinger underveis. Hele det teoretiske og doktrinære grunnlaget var på dette tidspunkt lite i stand til å takle dette (24).

Med nedtoningen av atomkrigen tidlig på 70-tallet kom så etter Vietnamkrigens slutt, nye utviklingsmuligheter innen taktisk luftstøtte. Det hadde også etterhvert skjedd en betydelig nyorientering som en følge av krigene i Midt-Østen i 1967 og i 1973. Her er det viktig å se litt nærmere på virkningene av Israels vellykkede offensiv i 1967. I 1967 hadde israelske fly hatt fordelene av initiativet gjennom deres forkjøpsangrep, noe de ikke hadde i 1973 da egypterne angrep. Egypterne (og syrerne) hadde også på de negative erfaringene etablert sterke bakkebaserte luftvernssystemer, basert på ny russisk teknologi og trening. Resultatet var at det israelske flyvåpen etter relativt store tap i åpningsfasen, måtte nøye seg med en klart mindre sentral rolle i denne krigen enn i 1967. Her står en overfor et særtrekk ved luftstyrker og deres effektivitet: Teknologi og systemutvikling er helt avgjørende for effektiviteten av alle former for luftkrigføring.

Flyene har til nå dominert som våpenplattformer, men introduksjonen av langtrekkende såkalte "precision-guided munitions" (PGM) og andre former for førerløse plattformer (RPV/UAV), kan forventes å få stor betydning etterhvert. På mange måter er det slik at de nye tekniske muligheter og utfordringer som ligger i å utnytte disse, er styrende for all moderne teori om bruk av luftmakt. Dette medfører også at enten er en i stand til å ta opp utfordringene som ligger i PGMs, elektronisk krigføring og de andre større eller mindre revolusjoner som moderne elektronikk har medført for luftkrig, eller så kan en overhode ikke stille opp med noe håp om å komme positivt ut av dette. Det kreves også et godt koordinert og spesialisert samarbeid mellom bakkeinstallasjoner og plattformer, dersom dette skal bli kosteffektivt. Det begrepet som nå benyttes om dette teamarbeidet er "Air Campaign", d v s hvordan luftstridskrefter kan anvendes best mulig på det operative nivå i et aktuelt krigsteater. Utfordringen for aktuell sjef for et slikt krigsteater vil være hvordan han best mulig skal kunne omforme de konkrete krigsmål til taktiske planer på det operative nivå. Det er i denne sammenheng at klare og praktiske teorier om hvordan en skal anvende teknikk og menneskelige ressurser på en best mulig måte, har en oppgave.

2.8.2 Moderne luftkrigsteori – en viktig faktor for planlegging

Når en skal gi en kort presentasjon av hva som i dag er akseptert som god moderne luftkrigsteori i de vestlige land (og særlig i USA), står oberst John A Warden III's bok "The Air Campaign" fra 1988 i en spesiell stilling. I boken blir teoretiske og filosofiske forestillinger om luftkrig satt inn i et større hele, eller slik det står i forordet:

"This book is for combat officers of any Service who might find themselves on an operational-level staff.... It is devoted to how and why air power can be used to attain the military objectives needed to win a war" (35).

i 1991.) Med denne tesen som utgangspunkt kan en så se nærmere på de forskjellige situasjoner som kan utledes for hvordan en luftkampanje kan utformes av *vestlige* nasjoner. (Russerne har så langt trukket noe andre lærdommer fra deres analyser av Gulfkrigen. Bl a anser de at flyvåpnets hovedoppgave bør være å understøtte hærens hovedangrep – ikke å føre egne separate luftkampanjer.)

Sitatene nedenfor sier mye om hvordan det nå tenkes i forbindelse med moderne luftteori. I løpet av de 70-80 år som er gått siden introduksjonen av luftstridsmidler, er vurderingene svært endret:

"Orchestration, not subordination or integration, is the sineque non of modern warfare.....

We don't tend to think of war in the same terms as we think of music and concertos. But our discussion carried us to the conclusion that war plans had to have defined objectives and identified key forces if they were to lead to victory. The score for the concerto of violence had to be in consonance with the nature of the enemy, one's own nature, and the nature of the war. Discordance leads to defeat" (35).

Luftkrigen er en *spesialitet*, men også her må en ta hensyn til et klassisk militærteoretisk begrep som "Center of Gravity". Det presiseres at dette *tyngdepunktet* alltid må identifiseres så tidlig som mulig og at dette i andre omgang vil få konsekvenser for bl a hvordan en såkalt "air superiority"-kampanje bør føres.

Warden presiserer også i siste del av boken at:

"Of all mankind's activities, war is the most baffling and intriguing. It brings out the best in men; and it uncovers the worst. War is the last argument of kings; appeal from its verdict, frequently impossible, is always difficult. War demands from its leading participants the coldest calculation, the most rational thought. Leaders lacking the ability to think clearly and precisely under war's enormous pressures pay dearly – often with their lives, always with the present and future of their followers. Methods of war change, but the principles of war – the essence of war – have not changed since Miltiades repulsed the Persians on the Plains of Marathon" (35).

2.8.3 Muligheter og ambisjoner i kampen om luftherredømme

Generell luftoverlegenhet gjør en i stand til å føre offensive luftoperasjoner mot et hvilket som helst fiendtlig mål, mens man samtidig kan nekte fienden å gjøre det samme mot en selv. Har forsvareren imidlertid luftherredømme over eget territorium vil ikke en angriper kunne utføre effektive angrep mot hverken strategiske eller taktiske mål. Har forsvareren imidlertid ikke en viss grad av luftherredømme over sine mest sentrale/viktige områder, kan en angriper operere fritt mot de mål han måtte ønske å angripe. I den siste situasjonen, og når angriperen har store luftstyrker til disposisjon, vil det som regel bare være et spørsmål om tid før forsvarerens nederlag er et faktum (24).

- Fiendens baser og støtteenheter kan være utenfor rekkevidde, slik at defensive operasjoner er eneste mulighet i kampen om luftherredømme. Dette var tilfellet under f eks Slaget mot Storbritannia, da engelskmennene ikke kunne nå tyske baser, men ble tvunget til *rene* defensive luftoperasjoner for å lykkes. De klarte også å påføre tyskerne så store tap at bombefly-offensiven ble for kostbar og følgelig måtte stanses.

To så forskjellige strategier som offensive og defensive luftoperasjoner representerer, kan imidlertid ikke ses hver for seg. De er til en viss grad avhengig av hverandre. Derfor er det meget viktig å finne *balansen* mellom offensiv og defensiv innsats, både når det gjelder planlagt styrke-allokering og eventuelt tidspunktet som en omfordeling skjer på, d v s fra en rolle til en annen.

Tradisjonelt har offensive kontraluftoperasjoner gitt flest fordeler, og ofte vist seg å være avgjørende for utfallet av konflikter. I tillegg vil vellykkede offensive luftoperasjoner klart kunne redusere egne bakkestyrkers tap dersom motparten har store moderne hærstyrker. (Det samme er også situasjonen til sjøs.) Dette siste ble til fulle vist under Gulfkrigen i 1991, der de allierte ved hjelp av amerikanernes kraftige luftkampanje rev til seg luftherredømme fra første dag, og effektivt ødela Iraks flystyrker, flybaser og kommando- og varslingskjede med intense offensive luftoperasjoner – dag og natt. Men det er her viktig å minne om at offensive operasjoner slett ikke alltid vil kunne gjennomføres som mot Irak. Mot en kompetent forsvarer som disponerer moderne utstyr, vil en situasjon som den i Gulfkrigen trolig gi klart større tap også for angriperen.

2.8.4 Luftkrig i fremtiden

Et ikke uvanlig synspunkt i dag er at dersom det kommer til konvensjonell krigføring, vil luftmakt nærmest uansett spille en viktig rolle for utfallet av konflikten. Flere av luftkrigsteoretikerne hevder også at krigføringen i luften vil spille en avgjørende rolle, d v s at den relative betydning av bakkestyrkene er på retur. Nedenfor gjennomføres en kort diskusjon av de tendenser som man nå ser, og som kan medføre endringer over tid når det gjelder luftmaktens betydning og utforming.

I et historisk perspektiv er strategisk luftmakt svært nær knyttet opp mot atomvåpen – en våpenkategori som hadde sin "storhetstid" på 1950- og 1960-tallet. En av konsekvensene av denne tette koblingen innen supermaktens viktigste luftstyrker, var at en primært var opptatt av hvordan man skulle kunne fremføre atomvåpen, eller forhindre at motparten ville lykkes med dette. Med nedtoningen av fokuseringen på atomvåpen og atomkrig fra tidlig på 1970-tallet, og ny vektlegging av de konvensjonelle våpen, kom de strategiske styrkene i en slags klemme. Selv om disse representerte den klart viktigste (for stormaktene) slagkomponenten, kunne de reelt *ikke* brukes til noe. Slagkraften var så enorm at om anvendt i stor skala ville man i realiteten risikere å begå *nasjonalt selvmord*.

luftmakt i fremtiden vil "fikse det meste" på egenhånd. Trolig er dette å presse fakta svært langt (39).

Når det gjelder de fleste av de kriger som er nevnt ovenfor har disse ikke vært ført mellom stormakter, men mellom land av andre- eller tredjerangs militær kompetanse eller kapasitet; d v s land som *ikke* har disponert atomvåpen eller leveringsmidler for slike. I dagens situasjon er flere land i ferd med å skaffe seg atomvåpen, eller kan gjøre det om de ønsker. Slik sett kan en hevde at de land som er i stand til å fly et moderne luftforsvar, trolig også er i stand til å bygge atomvåpen – om de så skulle ønske. Denne "krypende" spredningen av atomvåpen har imidlertid også hatt som effekt at såkalte "interstate war" i dag er kun en liten – og stadig minkende andel – av de pågående konflikter. I dag er det uten tvil de såkalte lavintensitetskonfliktene som dominerer (se kapittel 4). Mens flystyrker historisk har vært benyttet for å bekjempe stammeopprør i kolonier på 1930-tallet med en viss fremgang, har slike metoder under og etter Andre verdenskrig vist seg å være av begrenset effekt. Blant annet benyttet tyskerne flystyrker mot geriljstyrker i Jugoslavia, Hellas, Russland og Polen, men med svært liten effekt. Dette var erfaringer som andre skulle lære om igjen med samme resultat på 1950- og 1960-tallet; britene i Afrika, franskmennene i Indochina og Algerie, amerikanerne i Vietnam og senest i Somalia (1993). Tilsvarende negative erfaringer har russerne høstet i strid med geriljstyrker i Afghanistan på 1980-tallet og nå senest i Tsjetsjenia (1994–1996). Israelerne har tilsvarende hatt minimal fremgang mot Hezbollah-organisasjonen i Libanon, på tross av en betydelig flyinnsats. Dette er bare noen få eksempel fra en potensiell lang liste.

Typisk er at de som her har satsset på luftmakt *alltid* har hatt totalt luftherredømme, men denne teoretiske fordel har ikke vært i stand til å forhindre en lite gunstig militær og politisk utvikling, eller et direkte eller indirekte nederlag mot *geriljaorganisasjonene* – organisasjoner som ikke har hatt flystøtte og heller ikke ville hatt råd til å kjøpe og vedlikeholde f eks en jagerbomberstyrke. Det er heller ikke så vanskelig å forklare denne manglende suksess – dersom en ønsker å se realitetene.

Moderne teknologi av det slag som moderne luftmakt forutsetter har billedlig talt "kostet krigen under teppet". Moderne luftkrig passer best i "rene" scenarier der teknologien i form av sensorer og missiler kan briljere, d v s i rommet og i luftrommet der man kan bekjempe motpartens *tilsvarende* plattformer på en svært effektiv måte. I en typisk "infisert" geriljasituasjon vil man operere på land og midt inne blant sivilbefolkningen, og krigføringen dreier seg om kontroll med produksjonsmidler, kommunikasjoner og befolkningens vilje og lojalitet. Stilt overfor en slik "usynlig" fiende som satser på geriljatakikk og terrorisme, blir selv den mest avanserte jagerbomber i realiteten ofte *irrelevant* i forhold til de lokale problemkomplekser. De flystyrker som man trenger i denne form for krigføring er følgelig av en annen karakter, og i en slik situasjon er et tradisjonelt organisert selvstendig flyvåpen vanskelig å se behov for – her er ingen strategiske luftkampanjer å føre; jfr den tidligere omtale av slike i dette kapitlet. (Se også kapittel 4.)

mennesker og *ikke* mellom roboter/plattformer. Konflikter av denne type preges i stedet av *fraværet* av "high-tech" og tunge avanserte våpen og at man *ikke* har faste territorielle baser. Kamphandlingene utføres av mindre grupper, ofte på svært kort hold (overfalls-taktikk).

Luftmakt er slik sett kanskje "truet" av sine mange suksesser? Dette er nå etterhvert så komplekst og dyrt for de som skal delta, at kun et mindre antall stater og deres regulære styrker vil disponere større flybårne kapasiteter – og da primært mot hverandre. Siden denne form for krigføring blir stadig sjeldnere, mens tallet på LIC-konflikter er høyt (og kan bli høyere), er det nå flere og flere som spør om en satser på de virkemidler man trenger mest. Slike tanker er trolig i seg selv en provokasjon mot de som har stor tro på at luftmakten i sin nåværende form er kommet for å bli. Imidlertid står spørsmålet der: Hvilken rolle skal fremtidig luftmakt evt ha, og hvordan bør dette organiseres? Utfordringene er her mange og svarene er ikke like opplagte nå etter den kalde krigens avslutning som tidligere (40).

2.9 Konvensjonell krigføring – mulige utviklingslinjer

Katalysatorer for endring har tradisjonelt vært både nye militærteoretiske ideer og teknologisk utvikling. I tiden framover er det fem forhold som sannsynligvis vil stå sentralt, uten at disse bør ses på som likeverdige faktorer:

- a) Vektleggingen av manøver på bekostning av massiv innsats av personell og ildkraft. "Små" lett manøvrerbare og fleksible styrker vil bli foretrukket på bekostning av store "masser", siden de siste vil være langt lettere å lokalisere og ødelegge.
- b) Utviklingen har raskt gått i retning av større spredning på slagfeltet, siden dette til nå har vært det mest kosteffektive mottiltak mot økende ildkraft. Dette tilsier at en bruker *oppdragstaktikk*, og tillater en mer desentralisert taktisk ledelse. Dette krever imidlertid også at mindre enheter må operere (fleksibelt) ut fra kjennskap til feltherrens (operative) målsetting(er). Hvis ikke blir deres innsats lett irrelevant i forhold til det overordnede mål.
- c) Målsettingen er å få fienden til å gi opp sine militære mål, ikke nødvendigvis å direkte nedkjempe ham fysisk. Dette medfører at det er viktigere enn noen gang tidligst mulig å identifisere hva som er fiendens strategiske målsettinger, og hva som er hans *tyngdepunkt* ("Center of Gravity"). Målet i en slik krig kan like gjerne være for eksempel en befolknings vilje til å støtte krigføringen, som å ødelegge fiendens militære styrker.
- d) Nettopp moderne krigførings tendens til å operere over store avstander og i stor bredde og dybde, tilsier at hele logistikksystemet må tilpasses dette. "Klassiske" sentralistiske logistikk-løsninger må tilpasses et nytt operasjonsmønster basert på høyt tempo. Dette er en betydelig utfordring, og vil til en viss grad trolig medføre at en må være i stand til å *"leve av landet"*, det vil si å utnytte det en i perioder kan ta fra fienden. Logistikk-utfordringene blir spesielt store når det gjelder avanserte og dyre våpensystemer/plattformer som ikke uten videre kan improviseres i krise/krig, men må være tilstede når det er behov for dem.

2.9.2 Langtrekkende presisjonsvåpen – kort presentasjon

Utviklingen i retning av langtrekkende presisjonsvåpen er kommet lengst for strid i luften og på havet, siden terrenget og miljøfaktorer generelt her har minst innflytelse på rekkevidden, det vil si hvor langt borte et potensielt mål kan bli oppdaget, klassifisert og deretter tatt under ild. Moderne luftstyrker utstyres følgelig med stadig mer effektive og langt-rekkende missil-systemer, det være seg i form av luft-til-luft eller såkalte "stand-off" luft-til-bakke-våpen.

På tross av denne utviklingen må så sent som under Gulfkrigen i 1991, de fleste våpen avfyrt mot mål på bakken, bli karakterisert som relativt enkle. Typisk ble våpen først avfyrt etter at en så målet visuelt, f eks i form av gravitasjonsbomber. Anslagsvis 90 % av alle avfyrte våpen under Gulfkrigen må karakteriseres som relativt enkle konstruksjoner. De mest avanserte våpen er så dyre eller er produsert i så lave antall at de kun benyttes mot de aller viktigste krigsmålene. Øvrige mål må bekjempes med enklere midler. Disse "enkle" våpensystemene lar seg imidlertid ofte ikke levere med en akseptabel sikkerhet for leveringsplattformen, hvis ikke mer avanserte våpen *initielt* har banet vei for dem. Dette var spesielt tydelig under Gulfkrigen i 1991 hvor flyleverte våpen langt på vei var avhengig av at bl a "Tomahawk" kryssermissiler hadde satt luftvern-missilssystemene ut av drift.

2.9.3 Landstrid – mulige nye utviklingstrekk

Som nevnt er denne utviklingen pr i dag kommet lengst for marine- og flysystemer. Imidlertid ser en nå en tilsvarende trend også for bakkestrid. Eksempel på dette kan være moderne artilleriammunisjon med selvsøkende stridshoder for terminalfasen. Trolig blir også her resultatet at våpen kan virke effektivt på stadig lengre avstand, d v s utenfor vanlig synsvidde som sjelden er over 2–5 km i "vanlig" terreng.

Særlig vil nye ekstremt hurtige missiler og granater basert på kinetisk energi, kunne medføre langt større rekkevidder enn i dag. Slike framtidige mulige tekniske løsninger kombinert med styrbar ammunisjon og ny KKI-teknologi som en alt i dag ser under implementering i særlig USA, vil kunne medføre en endring i balansen mellom mobile plattformer og anti-plattformvåpen på noe lengre sikt. Skal slike "anti-våpen" bli effektive, vil de imidlertid være helt avhengige av gode måldata.

Dette er følgelig kanskje det viktigste utviklingsfelt på lengre sikt, og vil kreve en teknologisk/elektronisk overlegenhet, dersom en skal hindre at fienden får samlet inn nødvendige måldata, mens en likevel selv er i stand til å gi egne styrker slike data. Mye tyder følgelig på at den framtidige balansen mellom plattformer og motmidler også i landstriden vil bli svært avhengig av å oppnå overlegenhet i denne "informasjonskrigen" mellom to parter. Elektronisk krigføring og elektroniske mottiltak vil her være en evig sirkel, der teknisk overraskelse kan komme til å spille en stor rolle i strid, og der balansen

er imidlertid normalt lav og bruk av terror kan være like vanlig som egentlige krigshandlinger. I denne rollen er moderne konvensjonelle styrker mindre anvendelige. Her er det trolig spesialstyrker og lett eliteinfanteri som vil være de styrker som initielt vil bli valgt, dersom stormakter skulle velge å engasjere seg mer direkte i konflikten. (Jfr kapittel 4).

Vi må heller ikke undervurdere tidsaspektet ved en konflikt. Drar en slik aksjon som f eks Gulfkrigen i langdrag, og spesielt dersom koalisjonen blir påført betydelige tap, kan det bli vanskelig å opprettholde den brede enighet og støtte for aksjonen.

Konvensjonelle styrker er derimot et egnet styrkevalg til å bekjempe relativt sterke makter som selv disponerer betydelige militære kapasiteter, og har valgt å bruke denne kapasiteten mot en eller flere av sine naboer. Som under Gulfkrigen vil dette aldri være enkle operasjoner, noe som tilsier større militære operasjoner av "klassisk" modell, dvs for å gjenerobre terreng, samt nedkjempe motpartens militære kapasitet. Dette er likevel en *begrenset krig*, siden "aksjonistene" primært er interessert i å gjenopprette status quo, og normalt ikke har territorielle krav eller krever deler av motpartens territorium. I stedet nøyer en seg med en politisk løsning som er akseptabel for verdenssamfunnet (24, 25).

2.10.3 Endringer vil skje

Gjennom hele den militære historie har ny teknologi av og til gjort det mulig å gjeninnføre eller fornye tidligere strategiske-, operative- eller taktiske ideer, men da gitt en ny utforming. I årene som kommer er det svært sannsynlig at en vil se en ny og kraftig satsning på å ødelegge eller paralysere fiendens kommando- og kontrollsystem, helst uten å måtte fysisk kjempe seg gjennom hans forsvarte frontlinjer. Dette er egentlig det samme som ledende militærteoretikere gikk inn for alt på 1920-tallet. Moderne militære styrker er i dag avhengige av sitt KKI-system og etterhvert også av bruk av datamaskiner og satellitter til bl a rekognosering, navigasjon og kommunikasjon.

Angrep på fiendens ledelses- og logistikksystem er følgelig heller ikke lenger direkte avhengig av f eks mekaniserte styrker til å rykke fram rundt flanken, eller av at fly bomber fiendens industrielle sentra. Langt på vei kan en "konvensjonell" fiende i dag bli midlertidig lammet om hans ledelsessystem kan holdes nede ved hjelp av elektronisk krigføring. Slik "indirekte" krigføring og mulige nye former for såkalte "soft kill"-våpensystemer, kan over tid kanskje bli like viktige ingredienser av en stats våpenarsenal som fly og stridsvogner har vært siden det teoretiske og tekniske grunnlaget for moderne konvensjonell krigføring ble lagt på 1920-tallet.

En slik utvikling vil imidlertid medføre nye problemstillinger. For det første vil alltid fienden utvikle noe lignende, selv om forskjellen pr i dag mellom de mest utviklede land og de mindre utviklede på "high-tech"-området er større enn kanskje noen gang, og sannsynligvis vil denne avstanden bare øke. Vi bør her huske at de "tradisjonelle" konven-

En mulig utviklingslinje for å kunne møte de nye utfordringene internasjonalt for de ledende vestlige land, er at man over tid vil redusere sine militære styrker og omforme disse i retning av "ekspertenheter" som blir utstyrt med ekstremt effektive våpensystemer. Dette vil være etter de linjer som militærteoretikere alt på 1920-tallet antok kunne være fremtiden; d v s "små" profesjonelle hærer med en betydelig ildkraft innebygget.

Både økonomisk og teknisk er dette trolig på noe sikt svært attraktive politiske løsninger for de vestlige demokratier, ikke minst fordi en etterhvert er blitt mer og mer følsom overfor store tap av personell i strid. I de vestlige land er nå dette gått så langt at nærmest uansett hva som foregår i et "strategisk lite viktig" område, vil man sannsynligvis avstå fra å gripe inn i en tidlig fase. Man ønsker *ikke* å risikere store tap av personell i konflikter som man ikke anser som vitale for egne interesser.

Men som en vil se senere i denne rapporten (kapittel 4) er ikke en "teknologistyrt" utvikling innen krigføringen nødvendigvis det utviklingsmønster som vil dominere i forbindelse med såkalte "Low Intensity Conflicts" (LIC) eller "revolusjonær krigføring" i utviklingslandene. Her kan kanskje slike styrkestrukturer fremstå som *irrelevante* i mange sammenhenger.

3 HVORDAN UTVIKLER MODERNE KRIGFØRING SEG ? – DET RUSSISKE PERSPEKTIVET

3.1 Generelt

Når man diskuterer hva som karakteriserer moderne krigføring i dag, er det normalt krig mellom organiserte nasjonalstater eller allianser som tradisjonelt har stått i sentrum for debatten. Slik også i Russland og spesielt i det tidligere Sovjetunionen. Russland har imidlertid en egen militærtradisjon som på flere områder avviker noe fra de vestlige perspektiver som er mest vektlagt i drøftingen i kapittel 2. Dette kapittelet vil prøve å antyde hva som står sentralt i russisk militær tenking, sett i forhold til tilsvarende tenking i de vestlige land.

I denne forbindelse er det interessant å kort gjengi den "typologi" som den russiske generalmajor V Slipchenko som var sjef for Generalstabsakademiets vitenskapelige forskningsavdeling, har utarbeidet over hva som iflg ham karakteriserer de forskjellige faser i krigens utvikling:

- a) Første generasjons krigføring ble karakterisert av infanteri og kavalerienheter som benyttet seg av hugg og slagvåpen, kombinert med spyd og piler i diverse utforminger. Muskelkraft var her "drivmiddelet", og selv om det krevdes en viss teknologisk standard å lage kvalitetsvåpen også i denne perioden, hadde dette ennå ikke blitt et dominerende utviklingstrekk.

betydningen av atomvåpen blir *redusert* i forholdet mellom de ledende stormakter, siden disse til en viss grad vil bli erstattet av de nye ikke-nukleære offensive strategiske våpen, som p g a sin stridseffekt vil kunne oppnå tilnærmet det samme som anvendelse av mindre atomvåpen i dag. I denne moderne "high-tech"-krigen vil følgelig både dagens atomvåpen-baserte missilstyrker og etterhvert også de store konvensjonelle bakkestyrkene få redusert betydning, siden disse over tid *til en viss grad* kan erstattes av konvensjonelle presisjonsstyrte våpensystemer.

Slik sett vil den såkalte sjette generasjons krigføring bli en alvorlig utfordring for alle doktrine-utviklere og de som skal tilpasse de generelle militære prinsipper til den nye virkelighet som nå ligger relativt kort tid inn i fremtiden. I denne forbindelse vil nettopp skiftet av fokus fra bakkestriden som til nå klart har dominert moderne krigføring, og der luftkrigen kun har hatt en støttefunksjon; til en fremtidig krigføring der evt hovedslaget står over bakken og der bakkestriden som sådan får kun en støttefunksjon, være en revolusjon i seg selv, dersom utviklingen virkelig går slik. Dersom hovedslaget vil stå om kontrollen med luftrommet og der ens egen evne til å levere avanserte våpen mot fiendens strategisk viktige mål står i fokus, krever dette kanskje at også de til nå dominerende militære prinsipper som sådan, må gås nøye etter i sømmene.

På samme måte som tidligere tiders strid var avhengig av at egne bakkestyrker var i stand til å oppsøke og ødelegge fiendens militære kapasitet, okkupere hans territorium og ødelegge hans politiske regime eller politiske system, kan kanskje fremtidige ikke-nukleære strategiske luft- eller rombaserte offensive systemer bli effektivt i stand til å slå ut fiendens mest viktige økonomiske og militære installasjoner, noe som medfører at han ikke lenger vil være i stand til å utføre effektive motangrep eller iverksette mottiltak.

At også russerne nå er opptatt av dette går frem av sitatet fra det intervjuet som daværende forsvarsminister P Gratsjov ga i "Argumenty i fakty" i februar 1993:

- "Dersom det kommer en ny krig, vil denne starte med en luft – verdensrom offensiv operasjon fra begge sider. Angrep på viktige mål og troppekonsentrasjoner vil bli utført både fra rommet og fra luften".

De første mål som blir angrepet vil iflg Gratsjov være atomdrevne kraftverk, kjemiske fabrikker, dammer og hydroelektriske stasjoner. Dette vil skape store soner med radioaktiv forurensning, kjemisk forurensning og store oversvømmelser. Dette tilsier at i en slik krig er det vanskelig å snakke om noen frontlinje, iflg Gratsjov. I det minste er dette et interessant bilde av hvordan russerne nå tenker omkring framtidig krigføring i et storkrigsscenario.

3.3 Mulige konsekvenser av de nye våpensystemene som nå er underveis

Hvilket ødeleggelsespotensiale har så de nye våpen som nå er underveis? Effekten er ikke lenger bare et resultat av mekanisk/kinetisk ødeleggelse, men vil etterhvert i kanskje like

En annen spesiell side ved det tidligere Sovjetunionen var den vekt man siden 1920-tallet hadde lagt på utvikling av militær doktrine. I følge tidligere Generalstabssjef marskalk Ogarkov har doktrinen som oppgave å være:

. . . . "a set of views, accepted in a country at a given time, which covers the aims and characters of possible war, the preparation of the country and its armed forces for such war, and the methods of waging it" (32).

Etter at Sovjetunionen var historie, har Russland og de andre tidligere republikkene holdt fast ved at doktrineutvikling er en viktig del av nasjonal militærpolitisk utvikling. Størrelse, organisering, oppgaver og trening av de væpnede styrker forutsetter en form for formalisert doktrine, slik man ser dette i Russland. Den pr våren 1996 eksisterende versjonen av doktrinen er fra november 1993, og opererer ikke som tidligere med nærmere definerte fiender, en opererer med spesifikke "mulige trusler". Blant annet i artikler med referanse til doktrinen er faren for at Russland skal bli trukket inn i borgerkriger i Georgia og i Kaukasus-området nevnt eksplisitt, sammen med anklager mot tyrkisk aktivitet her, og tilsvarende iranske fremstøt i dette området. Imidlertid er den "dimensjonerende trussel" fortsatt NATO-landene, noe som forutsetter at Russland er i stand til å håndtere denne utfordringen. (De pågående reformer tar bl a trusselen fra de kommende høyteknologiske våpen på alvor.)

Slik sett er Russland som viktigste arvtager etter Sovjetunionen, nå stilt overfor en serie med vanskelige valg når de nå skal videreføre sin forsvarsinnsats under andre og klart vanskeligere betingelser. En sannsynlig utgang av de endringer som er underveis, er at Russland vil søke å beholde sin offensive kapasitet på operativt og taktisk nivå. Deres militære fokus vil i første omgang være på de "avskallede" republikker (og på den interne utvikling i Russland). Alt tyder på at Russland vil bestå som en *regional* stormakt med betydelig innflytelse i deres "nære utland". Denne nye russiske utenrikspolitikken har fått en form for vestlig aksept, men innen klare rammer og begrensninger. Russland vil følgelig fortsatt være en viktig maktfaktor både i Europa, i Asia og trolig også i Midt-Østen i årene som kommer.

Med stadige indre spenninger og væpnede konflikter som i Tsjetsjenia og i andre deler av deres "nære utland", er det en viktig side ved de nåværende russiske militærreformer å etablere effektive intervensjonsstyrker – særlig såkalte "mobile styrker". Disse nye konfliktene tilsier bl a andre behov for våpenutrustning og militær organisasjon enn de som var "skreddersydde" for storkrig mellom stormakter. Dette later nå til å være akseptert også i Russland, og nye former for styrker er nå under etablering, delvis basert på kontrakt-soldater, og disse styrkene vil trolig over tid også motta våpensystemer og anvende justerte stridsteknikker og taktiske mønstre, som er bedre tilpasset oppgavene enn det man så i Tsjetsjenia under første del av krigen vinteren 1995.

I denne sammenheng er det viktig å se nærmere på hva begrepet *geriljakrig* representerer. Ordet *gerilja* stammer fra det spanske språket (Guerra), og betyr "liten krig", eller "Guerilla": "krig ført av partisaner". Typisk er det krigføring utført av andre enn regulære soldater, og normalt vil selve geriljakrigføringen ha preg av at krigen *ikke* føres mot andre geriljabevegelser, men mot regulære soldater (16, 17).

Geriljakrigføring er følgelig en *metode* for krigføring som anvendes av folk som lever i et gitt område som enten er okkupert av, eller omgitt av, fienden. "Fienden" vil dessuten ofte bli definert som de deler av samfunnet som i kraft av maktoverlegenhet opprettholder eller utvikler det man hos opprørsbevegelsen ser som urettferdighet og ulikheter.

I seg selv er kanskje dette en god beskrivelse (eller definisjon) av denne krigføringens karakter: Som en veps som flyr rundt og truer med å stikke, og av og til stikker, er dette en form for "angrip raskt, slå hardt og stikk så av"-taktikk. Uten at man anvender seg av nettopp en slik taktikk, vil heller ikke geriljaen kunne overleve. I forhold til de regulære styrkene en ønsker å angripe, er nesten alltid geriljaen dårligere utrustet, mangler gode og sikre baser, og er alltid truet av utslettelse om man i en tidlig fase forsøker å holde f eks lende eller byer mot overmakten.

Slutten på den kalde krigen har medført en betydelig nyvurdering av hva som kan eller bør være de vestlige stormakters strategi i årene som kommer. For øyeblikket er det problemer som har sitt utgangspunkt i land i den tredje verden som har dominert den strategiske debatt i bl a USA. Konflikter som Somalia, Haiti og striden om amerikansk delttagelse i Bosnia, samt FNs såkalte "peacekeeping"-operasjoner, har stått i sentrum for den amerikanske debatten om hva som skal være USAs strategiske rolle, *ikke* Russland og Kina som under den kalde krigen. Mange konflikter har også i løpet av 1990-tallet funnet en formell *diplomatisk løsning*. Eksempel på dette er Nicaragua og El Salvador, mens Gulfkrigen i 1991 mot Irak trolig har skremt de fleste diktatorer fra å vurdere mer tradisjonelle erobringskriger mot nabostater ved hjelp av konvensjonelle militære styrker – i det minste for en tid.

En annen faktor er at verden de siste år har sett en "minirevolusjon" i styresett, ved at svært mange land har byttet ut sine militærdiktatur med mer eller mindre demokratisk valgte regimer. En annen faktor er at det økonomisk har gått klart bedre for mange land i den tredje verden de siste ca 10 år, enn på lenge. Dette som en følge av økonomiske reformer og fornyet vekst i særlig asiatiske og latin-amerikanske land, mens situasjonen fortsatt er svært vanskelig i særlig Afrika.

Det som nå er den store utfordring for stormaktene og for verdenssamfunnet generelt, er å kunne forutse og i tide endre de forutsetninger man har lagt til grunn for en gitt politikk. Situasjonen er relativt labil i store deler av verden, noe som i løpet av kort tid kan medføre at nye konflikter bryter ut – og da primært som indre oppgjør i land i den tredje verden.

selvbergingsøkonomi, ofte i kombinasjon med hjelp fra de rike landene i "førstedivisjon". Fremtiden er under en slik situasjonsbeskrivelse relativt blek, da mye tyder på at områder som er inne i en slik negativ spiral, vil se langvarig stagnasjon og tilbakegang.

I en situasjon der folk flest har det vanskelig, er det vanlig at det oppstår sosiale bevegelser. Hensikten er å gi folket noe å leve for og håpe på. Stikkord som personlig mening med livet, en viss orden i dagliglivet og noe å tro på, står her sentralt. Slike "motkulturer" blir ofte "militante". En form er religiøs fundamentalisme, og kan være f.eks kristen, hinduistisk eller islamsk eller ha som utgangspunkt en annen religionsform. Imidlertid kan også slike bevegelser ha som utgangspunkt regionale eller overnasjonale identitetssymboler som etnisitet, eller stamme-tilhørighet – gjerne koblet med religion. (Dette kalles ofte "primalisme".) Dette har vært viktige politiske drivkrefter senest i det tidligere Jugoslavia, og er svært viktig i deler av Afrika og Sørøst-Asia.

Politisk strid, økonomisk stagnasjon, økologiske problemer sammen med sosiale oppløsningstendenser, vil medføre en forverret sikkerhetssituasjon i store deler av den tredje verden i tiden som kommer. Dette er reelle problemer som ikke uten videre vil kunne løses ved hjelp av råd eller bistand utenfra. Vi bør se dette som en historisk prosess, der det normale har vært at et styresett/regjeringssystem har blitt sterkt og varig fordi regimet har vært i stand til å slå ned militært alle interne utfordrere og beskytte egen befolkning det meste av tiden. Dette blir nå stadig vanskeligere å oppnå i dagens tredje verden som en følge av utfordringer fra f.eks narkotikakarteller eller fra etniske minoritetsgeriljastyrker. Disse er ofte i stand til å motstå statsmaktens militære styrker. Viktig er også at på lokalnivå er statsmakten ute av stand til å opprettholde en elementær ro og orden, d v s sikkerhet i dagliglivet for folk flest. I store deler av den tredje verden er etterhvert sikkerhet noe som den enkelte eller de lokale organisasjoner eller firma må stå for selv. Når væpnede vakter og lokale patron/klientforhold blir viktigere enn statens politi- og militærtropper for den lokale sikkerhet, er statens innflytelse raskt minkende. Konsekvensen er klart negativ: Når forsvar og sikkerhet i dagliglivet blir et lokalt problem og ikke lenger er et nasjonalt ansvar, tvinges folk flest til å satse på at lokale militsstyrker, lokale politiske organisasjoner eller private firma vil stå for den helt elementære beskyttelse av liv og eiendom. Statens maktapparat vil i en slik situasjon relativt raskt forfalle, og selve statens eksistens blir truet.

Det er her mulig å snakke om flere former for trussel. Foruten mer tradisjonelle politiske/militære trusler fra naboland, har man større organisert kriminalitet med egne væpnede styrker som f.eks i Colombia. Men det er også vanlig i dag med revolusjonære opprørsbevegelser som bl a benytter *kriminell aktivitet* som en del av finansieringen. Det siste er en slags "gråsoner" mellom de to trusselformene nevnt ovenfor. Når så mange land i den tredje verden i dag har store problemer med både å hankses med organisert kriminalitet og revolusjonære opprørsbevegelser, er en av faktorene at de lokale militære normalt hverken er doktrinært eller intellektuelt forberedt på å ta slike utfordringer. Tilsvarende er det lokale politi for dårlig utrustet og trenet til dette. Men her er kanskje ennå viktigere at de

Om man benytter en noe utvidet definisjon for hva som kan kalles væpnede konflikter, blir resultatet som antydnet av Peter Wallensteen og Margareta Sollenberg ved universitetet i Uppsala. De har i perioden 1989–94 registrert 94 væpnede konflikter i 64 forskjellige områder i verden. De regner f eks med flere samtidige konflikter i Bosnia (serbere mot muslimer; muslimer mot kroater; utbrytermuslimer mot muslimer; o s v). Dette kan anses som helt relevant fordi løsning av en av konfliktene, f eks mellom muslimene og kroatene, ikke nødvendigvis fører til opphør av de andre konfliktene i samme område. Denne type problemstillinger er forøvrig relativt ukjent fra klassisk krigføring og gjør en militær intervensjon ekstra komplisert. Av de nevnte 64 væpnede konflikter var 42 aktive i 1994.

Det er selvsagt risikabelt å slå fast tendenser fra en så kort tidsperiode, men vi ser nå et skritt vekk fra kriger i tradisjonell forstand. I hele perioden hadde kun fire av konfliktene karakter av en *klassisk mellomstatlig konflikt*, hvor to internasjonalt anerkjente stater førte en væpnet kamp over et politisk definert forhold. De vanligste konfliktene i perioden har vært *interne stridigheter* om regjeringsmakt, altså tradisjonelle borgerkriger, eller over territorium; hva vi kan betegne statsdannelseskonflikter.

Det store tallet på væpnede, begrensede og stort sett interne konflikter i den såkalte tredje verden, er også et symbol på de mange og kanskje økende problemer som disse landene har stått overfor de siste 30–40 år. Typisk for utviklingen i mange av disse landene er en gradvis nedbryting av de tradisjonelle sosiale og økonomiske bånd internt i de nye statene, i kombinasjon med en gradvis nedbryting av det tradisjonelle autoritetssystemet. Dette i forbindelse med et økende gap mellom fattige og rike, mellom maktapparatet og de som dette blir brukt mot, og ikke minst en økende desperasjon der man ikke ser noen normal vei ut av vanskene, er alle faktorer som virker som "forklaring" når man skal forsøke å forstå hvorfor så mange lokale kriger har kunnet pågå i tiden etter 1945.

I denne delen av verden medførte Den kalde krigen *ikke* økt stabilitet som i Europa, men virket i stedet ofte som en katalysator for konfliktene ved at særlig supermaktene kom inn med støtte til en eller flere parter i en lokal (eller regional) konflikt.

En viktig faktor i forbindelse med en utvikling som til slutt ender i et væpnet opprør, er i hvor stor grad et regime kan sies å ha *legitimitet*. Skal en forstå denne formen for konflikter er det alltid nødvendig å se nærmere på hva som skaper legitimitet; tilsvarende hva som bryter ned denne og de store problemer som det normalt vil være ved å bygge denne opp igjen straks legitimiteten er tapt i folkets øyne. Legitimitet i forbindelse med et regimes styre og stell, og ved andre maktinstitusjoners maktutøvelse, eksisterer når de som blir styrt *anerkjenner* en regjerings rett til å styre. Fremfor alt er legitimitet noe varig om de som utøver makten er i stand til å reagere på de behov som oppstår i forbindelse med bl a produksjonssystemet, og tar vare på innbyggernes såkalte ve og vel. Viktig i spesielt nye nasjoner er også at makten som utøves må finne en *ideologisk* rettferdiggjørelse. Dette kan ta form av "mandate of heaven", "proletariatets diktatur", de demokratiske prinsipper

Det som gjør *geriljakrigen* i en eller annen form til valgt løsning for de som ønsker radikale endringer, er særlig følgende faktorer:

- Maktapparatet disponeres av den sittende elite og det er sjelden aktuelt at "outsidere" vil få kontroll over dette. (Dette er ikke til hinder for at militærkupp finner sted – men dette er forbeholdt "insiderne" i systemet.)
- Siden man normalt *ikke* vil disponere store militære ressurser under første del av opprøret, er man nødt til å ta tiden til hjelp; d v s satse på en *langvarig* krigføring rettet mot regimet/maktapparatet. Dette forutsetter at man har en viss folkelig støtte/sympati alt fra starten, ellers er det vanskelig å overleve initialfasen som organisasjon.
- Propaganda, terror og sosial og politisk mobilisering er eksempel på "våpen" som blir benyttet, og som kanskje vil være like viktige faktorer som "ren" våpenmakt for gerilja-bevegelser.

Konsekvensen av de tre punktene overfor for de som akter å stanse det aktuelle opprøret/ revolusjonere bevegelse, er at det svært ofte vil være vanskelig å anvende *konvensjonelle* militære styrker mot opprørerne, siden disse *ikke* fremstår som lett identifiserbare enheter. Uten et svært godt organisert etterretnings- og politiarbeide, er det også vanskelig å skape det nødvendige etterretningsbilde som vil kreves om konvensjonelle styrker skal kunne anvendes på en effektiv måte i en tidlig fase av en revolusjonær utvikling. Mer typisk er at konvensjonelle styrker og politi settes inn på en tilfeldig og ofte svært provoserende måte, noe som i andre omgang blir utnyttet av opprørerne som "bevis" på at regimentet ikke bryr seg om egen befolkning, o s v (29).

4.3.1 Hva skaper grunnlag for opprør ?

I dag står kanskje de fleste såkalte utviklingsland overfor indre press av såvel sosial, økonomisk og politisk karakter.

- a) *Sosialt* skapes presset typisk ved at nye grupper blir dannet, f eks industriarbeidere i byene og en økende middelklasse. På landsbygda øker tallet på jordløse p g a befolkningsekspløsjonen, og disse tvinges til å emigrere til byene. Det er også vanlig at det blir sterke brytninger mellom eldre og yngre p g a normer eller religiøse forestillinger under oppløsning. Dette kan gi seg utslag i større klasseskiller og i en økt verdikamp generelt. *Religiøs fundamentalisme* er her ofte et viktig *politisk* våpen i mange utviklingsland, og er i dag viktig som *ideologisk mobiliseringsgrunnlag*.
- b) Utviklingen har også et *økonomisk* uttrykk, men har normalt svært forskjellige utforminger fra land til land. Typisk kreves ikke bare en form for balansert økonomisk utvikling, men det vil raskt bli stilt krav om en mer rettferdig fordeling av den nye rikdom som blir skapt. Imidlertid er ofte problemet at det *ikke* blir skapt nok nye verdier slik at det ikke er noe å fordele. I en slik situasjon er problemstillingen normalt om fattigdommen blir delt av alle grupper/klasser; ikke bare noe som skal "betales" av de fattige.
- c) *Politisk* er endringene som alt tidligere nevnt, preget av at de tradisjonelle autoriteter er på vikende front. I denne sammenheng har også leting etter alternativer til enten utenlandsk dominans eller de *lokale* oligarkier normalt stått sentralt for opprørs-

opprørsledelsen påpeker snevre egeninteresser hos regimets støttespillere, og "avslører" hvordan regimet neglisjerer vanlige folks ve og vel.

Dersom en revolusjonær bevegelse lykkes med å etablere seg selv som en politisk kraft som det sittende regime ikke har vært i stand til å slå ut, vil den neste fasen starte, d v s at man tar til med å organisere *geriljastyrker*.

Når en revolusjonær bevegelse går inn i gerilja-fasen, vil den normalt se som sin hovedoppgave å "ut-administrere" de etablerte autoriteter. I de fleste utviklingsland vil hovedmålet i denne "kampen om landsbygda" være bondebefolkningen. Denne representerer majoriteten av befolkningen her, og der regimets direkte innflytelse er begrenset; gjerne i form av "negative" aktiviteter som utskrivning av soldater og skatteinnkreving. Slike aktiviteter blir ofte oppfattet som utnyttning, siden man føler at man får svært lite igjen lokalt. Tradisjonelt vil det være landsby- eller klanhøvdinger og deres rådsforsamlinger som står som mellomledd overfor sentrale styresmakter. Å ødelegge dette båndet mellom bøndene og regimet er normalt ansett som svært viktig av de vellykkede revolusjonære bevegelse. Det er følgelig svært vanlig å legge press på slike mellommenn slik at de "konverterer" til den revolusjonære sak, evt blir disse de første offer for den etterhvert økende revolusjonære vold. Den *politiske* delen av opprørsbevegelsen vil så enten direkte kontrollere de "omvendte" lokale offentlige personer, eller de vil erstatte disse med egne fra opprørsbevegelsen. Denne systematiske elimineringen av regjeringskontroll over landsbygda, vil også ytterligere isolere befolkningen fra å ha noen meningsfylt kontakt med sentralregjeringen.

Normalt vil det være få omfattende militære kamper mellom geriljaen og regjeringsstyrkene/politiet. Til det er ennå geriljaen for svak. I stedet vil man søke å unngå de fleste større konfrontasjoner med konvensjonelle militære enheter. Typisk er også at et truet regime vil søke å tone ned drapene på deres lokale representanter eller støttespillere. Dette blir behandlet som tradisjonelle politisaker, og man vil gjerne forklare manglende skatteinngang og jordleienektelse med at dette er "administrative problemer", d v s at regimet *ikke* ennå er villig til å innrømme at disse problemene er et resultat av det faktum at de revolusjonære er i ferd med å overta kontrollen på landsbygda. Siden ingen er villige til å innrømme problemene, er det heller ingen stor hast med å innføre de nødvendige reformer. Dette er selvsagt lite effektivt og gjør det vanskelig å planlegge og iverksette nødvendige mottiltak. Ofte vil også økningen i voldshandlinger bli benyttet av grupper som ser enhver ny reform som en trussel mot deres interesser, som en unnskyldning for å hindre enhver endring "før opprøret er slått ned". Selvsagt bidrar dette indirekte til å styrke opprørernes sak.

Som antydte tidligere vil en geriljakrig normalt måtte bli langvarig. I "klassisk" maoistisk eller marxist-leninistiske teori omkring temaet er det vanlig å operere med tre stadier i "den langvarige krigen", og der det legges stor vekt på å forklare hvorfor det er viktig å forlenge krigen, for å vinne. Den langvarige krigen utvikles normalt gjennom følgende stadier:

lett terrorbruken slå negativt tilbake på opprørsbevegelsens støtte i folket, noe det er flere eksempler på (19).

De punktene som følger nedenfor kan anses som de mest sentrale når såkalt revolusjonær krig skal oppsummeres:

- a) Selv om utviklingen av geriljastyrker og føring av geriljakrig står sentralt for ethvert kompetent revolusjonært lederskap, vil suksess eller fiasko i siste instans bli avgjort gjennom den *politiske* utvikling. Folkelig støtte til opprørerne er her avgjørende for en evt suksess, noe som tilsier at kampen om denne støtten, og *vedlikeholdet* av slik støtte, vil være en *hovedmålsetning* under hele kampen. Uten folkelig støtte er det knapt mulig å vinne for en geriljabevegelse. Spesielt er det problematisk å organisere og opprettholde regulære styrker uten en solid folkelig støtte, noe som må anses som en nødvendighet om man skal make å gjennomføre den "tredje fase"; mot-offensiven.
- b) De revolusjonæres hovedmålsetning er å aktivere og deretter vedlikeholde hva vi kan kalle en "moralsk isolasjon" av de sentrale styresmakter i et land, inntil denne isolasjonen blir total og irreversibel. De revolusjonære vil følgelig konsentrere seg om å "ut-administrere", og ikke primært på å nedkjempe sine fiender militært. Dette bør imidlertid ikke bli sett på som kun et destruktivt foretagende, siden en *vellykket* revolusjonær bevegelse samtidig må være i stand til å bygge opp deres egen nye infrastruktur med tanke på å *erstatte* det gamle systemet. (Det er flere eksempler på at geriljabevegelser *ikke* har vist seg i stand til å gjennomføre denne samfunnsbyggingen. Sjansene for at de da vil lykkes, blir små).
- c) De forhold som fører frem til utbruddet av en revolusjonær krig kan ikke bare forklares ved hjelp av konspirasjonsteorier. I stedet bør man søke etter forklaringene i raske sosiale endringer, og der selve utbruddet ofte er et resultat av at det sittende regime ikke har vært i stand til å møte de nye utfordringer som moderniseringene har presset fram. Det som slik sett skiller en moderne revolusjonær krig fra et lokal opprør, er at et typisk bondeopprør/tilsvarende har kun *kortsiktige målsetninger*; mens den revolusjonære krigen blir ledet av et godt motivert lederskap som har utviklet en *langsiktig strategi* med det som målsetning å overta samfunnsmakten; etterfulgt av at man gjennomfører en ny politisk og økonomisk orden.
- d) Det er også typisk at bruken av terror og andre voldshandlinger av en revolusjonær bevegelse er svært selektiv. Bl a benyttes terror for å skille regimet (og deres støtte-spillere) fra befolkningen på landsbygda, og bør *ikke* ses på som hovedårsaken til at befolkningen evt har et positivt syn på de revolusjonæres sak. Følgelig er det også ofte slik at dersom bevegelsen mister kontrollen med hvordan terroren benyttes, kan dette våpenet raskt slå tilbake på de revolusjonære selv, d v s være kanskje den viktigste årsak til at den folkelige støtten til opprørsbevegelsen blir redusert (29).

I denne forbindelse er det også viktig å påpeke at mens moderne konvensjonelle styrker og tradisjonell militærteori primært er opptatt med krig mellom nasjonalstaten og allianser, vil en mer eller mindre "revolusjonær" militærteori og de geriljabevegelser som anvender langsiktige strategier basert på geriljataktikk og terrorkampanjer rettet mot et sittende regime, tilhøre to tildels helt forskjellige tradisjoner. Naturlig nok vil da de såkalte suksesskriterier måtte bli tildels svært forskjellige når to så klart forskjellige stridsformer skal evalueres. Det er følgelig behov for å sette de to forskjellige formene for krigføring

Dette utsagnet er formulert av den amerikanske obersten J R Barnett når han i en tankevekkende artikkel omkring "nonstate"-krigføring skriver følgende:

"Contrast American military success against Saddam Hussein's Iraq versus American military actions against General Mohammed Farah Aideed's Habr Gedir clan in Somalia. Given their differences in size and strength, one might suppose Aideed to be far weaker than Saddam. Yet, the Gulf War was a resounding victory for the American military while assants on General Aideed and his allies produced little but embarrassment.

This disparity in capability is not unique to America. In fact, it may be the norm for professional militaries in general. The British demonstrated impressive competence in the Falkland War while, at the same time, proving incapable of defeating the IRA in Northern Ireland In each of these cases, the end result was the same: Despite being militarily superior, a national military failed to defeat a nonstate enemy" (18).

Når dette ofte er problemstillingen, skyldes det at nasjonalstatens militærmakt har vært ute av stand til å tvinge fienden til et avgjørende slag; d v s fienden har valgt å unngå dette, og har i stedet satset på å *over tid slite ned motstanderens vilje* til å fortsette. Det er i denne kontekst man kan se bl a Israels nye vilje til å forhandle: Man var rett og slett ikke i stand til å vinne over palestinerne såkalte "Intifada"-kampanje med de *politisk akseptable midler* som står til disposisjon for et sivilisert land.

I perioden etter at de tidligere kolonimaktene tapte sin vilje til å styre over de mange koloniene, har man egentlig opplevet få spektakulære opprørssuksesser. I stedet har man ofte sett at opprørsbevegelsene har mislyktes med å overta samfunnsmakten ved hjelp av bl a terror og geriljakrigføring. Det avgjørende har normalt vært om det truede regimet har maktet å svare i tide. En opprinnelig svak utfordring blir en seriøs trussel bare når man ikke er i stand til å kvele raskt den negative utviklingen ved hjelp av tilpassede militære mottiltak, kombinert med politiske og økonomiske reformer. Det er egentlig kjemper om er rett og slett *legitimiteten* til å styre.

5.3 Forskjellige typer krigføring

Som tidligere nevnt har det ofte vist seg vanskelig for konvensjonelle styrker å opptre effektivt overfor væpnede opprørsbevegelser. Hva kan årsaken være til at konvensjonelle militære styrker har store problemer når de står overfor det som i amerikansk terminologi ofte kalles "nonstate entitles", d v s organiserte militante gerilja- og "motkultur"-bevegelser? Det er her normalt for enkelt å skylde på at de militære ledere gjør en dårlig jobb, eller at det hele er et resultat av dårlig militær gjennomføring. Trolig er den viktigste årsaken at man her ser to svært forskjellige krigsformer, d v s at de to formene for krigføring har helt forskjellig natur.

Vi står her overfor den mulighet at *krig mellom nasjonalstater* er fundamentalt forskjellig fra *statsmakt mot opprørsbevegelse*, d v s såkalt "*nonstate warfare*". Når man skal ha

punkter når det gjelder det viktige spørsmålet om avgjørende slag. Denne tilsynelatende motsetning løser seg selv dersom en aksepterer at de her beskriver to klart forskjellige former for krigføring.

Som tidligere nevnt var Clausewitz opptatt av krig mellom stater. I denne sammenheng står begrepet "center of gravity" helt sentralt.

Begrepet blir gjerne omsatt med *tyngdepunkt* på norsk. Når en skal prioritere bør en i følge Clausewitz alltid konsentrere seg om fiendens tyngdepunkt. Dette punktet må så svekkes ved direkte eller indirekte metoder. Dette er hans strategi "center of gravity" i konsentrert form. Målet vil følgelig alltid være å fastslå hvor fiendens tyngdepunkt er. Dette kan f.eks. være hans hovedstad, hans nærmeste allierte eller hans militære styrke:

" . . . one must keep the dominant characteristics of both belligerents in mind. Out of these characteristics a certain center of gravity develops, the hub of all power and movement, on which everything depends. That is the point against which all our energies should be directed." (1)

Sentralt i Clausewitz's bruk av tyngdepunktbegrepet er at dette er nært knyttet til hva som er det politiske mål med krigen på *strategisk nivå*. Dette overordnede mål vil styre de militære mål og midler som må til for å nå fram til målet. Uansett hva som er fiendens tyngdepunkt, bør en rette angrepet mot dette. Det normale vil da være at en innledningsvis vil forsøke å beseire og ødelegge fiendens stridskrefter. Clausewitz anser dette som å være den sikreste begynnelse. Basert på erfaring mener han å kunne påvise at det å overmanne fienden hovedsakelig vil bestå av følgende tiltak:

- a) Å ødelegge hans hær, dersom denne utgjør en potensiell trussel.
- b) Å innta den fiendtlige hovedstad, for såvidt som denne er et naturlig midtpunkt for statsmakten (inkl. politiske institusjoner og partier).
- c) Et effektivt angrep mot fiendens viktigste forbundsfelle(r), dersom han (disse) er like betydningsfull(e) som fienden.

Clausewitz hevder med styrke at det er svært viktig tidligst mulig å fastslå hva som er fiendens tyngdepunkt, dvs. at å overmanne motstandere i praksis blir det samme som å fastslå hva som er hans tyngdepunkt, for deretter å overvinne den motstandskraft som er samlet i dette tyngdepunktet. Når to eller flere stater går i allianse mot en tredje part, vil dette politisk sett likevel være bare en krig. Blir man da nødt til å vurdere om alle impliserte stater har en selvstendig interesse og kraft til å forfølge det samme mål, eller står og faller det hele med en enkelt av disse statene? Jo mer det siste er tilfelle, desto enklere blir det for en motstander å konsentrere sin krigsinnsats til et hovedangrep, dvs. at en holder fast ved den grunnsetning at så lenge en er i stand til å beseire motstanderne ved å beseire en av dem, bør det være et klart krigsmål å overmanne denne ene. Igjen ser vi at Clausewitz forutsetter et klart politisk mål med krigen og at dette følges opp med en målrettet militær innsats etter at tyngdepunktet er fastslått. Skal en lykkes må eget stridspotensiale være av en slik størrelsesorden at en reelt er i stand til å forfølge det satte politiske mål. (Hvis ikke,

Nettopp p g a sin natur er opprørsbevegelser, om disse er godt ledet, i stand til å forhindre at de stadig blir trukket inn i clausewitziske avgjørende slag. Dette gjør at vi her står overfor to aktuelle om enn diamentralt motsatte former for stridskonsept, der man i begge tilfeller har et bevisst forhold til både avgjørende slag og til tyngdepunkt-begrepet. Holdbarheten av de to stridskonseptene bør i dag anses som historiske fakta, og kan ses på som et bevis på at vi her står overfor *to klart forskjellige former for krigføring*.

Dersom man godtar at det er to former for krigføring, må man også godta at det sannsynligvis vil foreligge minst to forskjellige strategier for suksess, d v s at en vellykket strategi i den ene formen for krigføring *ikke* vil gi tilsvarende suksess i den andre formen for krigføring. Dette skyldes at det er en betydelig forskjell i den såkalte "krigens natur" de to krigsformene imellom.

5.4 Bekjempelse av opprørsbevegelser – alltid en stor utfordring

Under og også de nærmeste årene etter Vietnam-krigen, var det særlig i USA en betydelig forskningsinnsats der man forsøkte å fravriste særlig de vellykkede geriljabevegelsene deres "innerste hemmeligheter". Hva skapte motivasjon og utholdenhet, hvordan ble kommunistisk gerilja ledet, betydningen av sosiale og økonomiske faktorer, o s v. Kunne i det hele tatt en vestlig stormakt ha håp om å slå en godt ledet geriljabevegelse "på bortebane", var en annen viktig problemstilling.

Når man i ettertid går igjennom mange av de bøker og forskningsrapporter som forsøker å forklare og beskrive såkalte "counterinsurgency campaigns", er det ett forhold som ser ut til å være et gjennomgangstema: Geriljabevegelser generelt har *alltid ett svakt punkt*; nemlig at man er helt avhengig av folkelig støtte. I praksis gir dette seg utslag som at man er helt avhengig av støtte til innhenting av etterretninger, for å rekruttere soldater og politiske støttespillere, og for å skaffe seg forsyninger av alle slag. (Minus våpen; disse tas fra fienden i den første tiden.) Dette ble alt for ca 30 år siden formulert slik i en "klassisk" bok kalt "Counterinsurgency Warfare", skrevet av amerikaneren J Pustay:

"Either through choice or through coercion, (citizens) supply the insurgent units with such essentials as intelligence, personnel, food, and clothing. In this strength however – in the Maoist tradition – there is also an element of weakness. The excessive dependence upon this single collective element of support can be exploited by the counterinsurgents." (7)

I klartekst betyr dette at dersom statsmaktene på en eller annen måte blir i stand til å separere opprørerne fra sin folkelige støtte, er det mulig å bekjempe opprørerne relativt effektivt. Uten at opprørssoldatene kan "vandre fritt" ut og inn av sivilbefolkningen, og utnytte dette til egen fordel, blir en vanlig opprørssoldat kun en lett utrustet infanterisoldat. Han kan da (svært effektivt) bekjempes med *konvensjonelle* midler, d v s blir ute av stand til å unngå å måtte kjempe for bl a baser og terreng, noe han *ikke* egentlig ønsker. I en slik situasjon vil nettopp det clausewitziske konseptet for krigføring gjelde, og geriljastyrkene

Eksempel på dette er Vietnam i Kambodsja (mot Røde Khmer), Frankrike i Algerie (mot FNL) og amerikanerne i Vietnam og senest i Somalia (26, 27).

Det avgjørende er trolig at i motsetning til under krig mellom stater, har såkalt "nonstate warfare" *ett* viktig hovedtrekk. Opprørsbevegelsen kan kun rammes effektivt på *en* måte: Når opprørsbevegelsen skilles fra sin grunnpilar av folkelig støtte, vil den raskt bli utsatt for et sannsynligvis knusende nederlag. Dersom man skal holde seg til det clausewitziske begrepsapparatet, er det *sybiosen mellom opprørere og folkelig støtte* som er "center of gravity" i "nonstate warfare". Kan statsmakten (og dens hjelpere innenlands og evt fra utlandet) oppnå å skape et effektivt skille mellom opprørerne og den folkelige støtten, kan evt opprørerne slås relativt raskt. Følgelig vil den mest rasjonelle målsetting alltid være å arbeide for en slik splittelse, d v s at å skape denne splittelsen burde være den fremste målsetting i alle *militære* operasjoner mot en opprørsbevegelse (18).

I praksis vil det være store praktiske problemer for en nasjonalstat, med eller uten utenlandsk hjelp, å gjennomføre de nødvendige reformer og iverksette en effektiv motstrategi i tide. Blant annet vil mange av reformene "skade" interessene til grupper som støtter regimet, noe som reduserer reformiveren, eller umuliggjør disse i første omgang. Men på tross av dette: Nøkkelen til alle former for effektiv opprørsbekjempelse er å separere opprørerne fra sin folkelige støtte. Uten at man lykkes i dette viktige første skritt, vil militærmakt som rettes mot opprørsbevegelsen normalt få svært begrenset effekt.

6.2 Strategiens utforming er av betydning i moderne krigføring

Trolig er det i dag mulig å snakke om en sekvensiell og en parallell strategi. Dersom vi tar utgangspunkt i det clausewitziske tyngdepunktbegrepet (se pkt 5.3), finnes det to helt forskjellige strategier som kan benyttes når disse skal bekjempes under en konflikt/krig. Den klassiske formen for strategi forutsetter at man *prioriterer* mellom tyngdepunktene og setter inn ressursene for å ta det som er høyest prioritert først, slik at man derigjennom kan stanse konflikten. Som alt nevnt tidligere opererer Clausewitz med tilsammen fem tyngdepunkt: (i) knuse fiendens hær, (ii) innta fiendens hovedstad, (iii) angripe fiendens viktigste allierte og om nødvendig også: (iv) lederen personlig og (v) folkeopinionen (1).

Når prioriteringen er slik, skyldes dette ikke minst den våpentekniske og taktiske situasjon i Clausewitz sin egen samtid. Denne satte klare rammer for hvordan tyngdepunktene kunne angripes; både hovedstaden, lederskapet og folket var *bak* fronten, og kunne derfor ikke angripes før hæren var slått. Den klassiske strategi er altså *sekvensiell*, ved at man angriper et tyngdepunkt om gangen.

I begynnelsen av dette århundre gjorde den teknologiske utvikling det mulig å angripe fiendens hjemmefront. Luftskip og relativt enkle krigsfly hadde allerede under første verdenskrig antydning av hvilket potensiale som lå i denne nye våpendimensjonen. Luftmakt ville i fremtiden kunne brukes til direkte angrep bak fiendens frontlinjer, for å ramme mål

Vi vil kunne finne tilsvarende symbolbelastede områder i andre konfliktområder som kan være med til å forklare tilsynelatende ulogiske handlingsmønstre. Fra et militært perspektiv kan altså denne form for krig være helt *asymmetrisk* i den forstand at bruk av en overlegen militær kapasitet *kan* forårsake nederlag på andre "fronter" – f eks brudd i allianser og koalisjoner, politiske og diplomatiske forviklinger, problemer med hjemmeopinionen, etc. Dette betyr at både spektret av de strategiske tyngdepunkter og midlene som skal brukes mot dem, normalt må utvides radikalt hvis vi skal gripe aktivt inn for å stanse denne type konflikter, og ha håp om å lykkes.

Den eneste av de klassiske militærteoretikere som anlegger et videre perspektiv på strategiens fundament er Sun Tzu. Han opererer som nevnt med strategiske tyngdepunkter som både er av politisk, diplomatisk og militær karakter, og med en helt annen prioritering enn Clausewitz, nemlig: (i) fiendens planer, (ii) fiendens allianser, (iii) fiendens hærer, og til sist (iv) fiendens byer (27).

Den grunnleggende tese i Sun Tzus bok *Krigskunsten* er altså å overvinne fienden ved hjelp av visdom og ikke kun ved bruk av makt. For ham var en "krig" ikke bare en kamp mellom militære styrker, men en omfattende konflikt som både dekket politikk, økonomi, militære styrker og diplomati. Han bruker altså et mer omfattende krigsbegrep enn militære planleggere er vant til å arbeide med, hvor det militære element er et *nødvendig*, men ikke alltid det viktigste, element i en "krigssituasjon". Trolig er det i dag mye å hente fra denne tankegangen, gitt den nye politiske og strategiske situasjon i verden.

Den type interne- og statsdannelses- eller statsoppløsende konflikter vi her taler om, betegnet den sveitsiske militærteoretikeren Jomini for "anskuelseskriger", altså kriger om forskjellige politiske og religiøse meninger. Om disse sier han at det er et uegnet middel for en *tredje part* å angripe med militære styrker for å avgjøre krigen. For

". . . å forsøke å holde tilbake en slik mobb med våpenmakt er som å holde tilbake en mineeksplosjon når kruttet allerede er antent. Det er mye bedre å avvente eksplosjonen og etterpå f eks fylle opp krateret, enn å forsøke å hindre den og forsvinne i forsøket" (27).

Med andre ord er *timing* helt avgjørende i slike konflikter, både når det gjelder virkemidler og angrep på utvalgte strategiske tyngdepunkter. Hvis vi ser på den aktuelle konflikten i Bosnia, tyder mye på at NATO satte inn sine anstrengelser på riktig tidspunkt; nemlig etter at krigstrettheten hadde begynt å vise seg og etter at det internasjonale samfunns politiske, økonomiske og diplomatiske innsats, samt internasjonal militær tilstedeværelse, hadde lyktes med å hindre konflikten i å spre seg utover det opprinnelige området. Hvorvidt dette vil sikre en varig fred er vanskeligere å si, men kritikerne mot bl a en famlende FN-innsats glemmer ofte å ta hensyn til timing-faktorens betydning for at partene skal være villig til å slutte fred over hode (26).

- (16) Ewald J von (1991): *Treatise on Partisan Warfare*, (Oversatt og bearbeidet til engelsk av R A Selig og D C Skaggs), Greenwood Press, New York, USA.
- (17) Joes A J (1992): *Modern Guerrilla Insurgency*, Praeger, Westport, CT, USA.
- (18) Col Barnett J R (1994): *Nonstate War*, artikkel i *Marine Corps Gazette*, USA, 85-89.
- (19) Harmon C C (1992): *The Purposes of Terrorism Within Insurgency: Shining Path in Peru*, fra *Small Wars and Insurgencies*, Vol 3, No 2, London, UK, 170-190.
- (20) Donnell J C (1967): *Viet Cong Recruitment: Why and How Men Join*, Memorandum RM-5486-1-ISA/ARPA, RAND, Santa Monica, Ca, USA.
- (21) Leites N (1969): *The Viet Cong Style of Politics*, Memo RM-5487-1-ISA/ARPA, RAND, Santa Monica, Ca, USA.
- (22) Gat A (1991): *The Origins of Military Thought, From the Enlightenment to Clausewitz* (paperback – utgave 1991), Oxford Historical Monographs, Clarendon Press, Oxford, UK.
- (23) Gat A (1992): *The Development of Military Thought: The Nineteenth Century*, Clarendon Press, Oxford, UK.
- (24) Rekkedal N M, Lütken C A, Johansen T (1992): *Utviklingen av moderne krigføring – Introduksjon til det sentrale militærteoretiske og teknologiske grunnlag for moderne militærmakt*, FFI/RAPPORT-92/5027. (Fjerde opplag, 1993.)
- (25) Granholm N, Omang F H, Tjøstheim I (1995): *Kosmos eller kaos, Om internasjonale kriser og aksjoner i 1990-årene, Konflikttyper og håndteringspotensiale*, FFI/RAPPORT-95/00123.
- (26) Eriksson P, Rekkedal N M, Strømmen W (1995): *Militær informasjon ved internasjonale operasjoner (En fellesrapport mellom FFI og FOA)*, FFI/RAPPORT-95/02445.
- (27) Tjøstheim I (1995): *Generell militærteori i forhold til internasjonal militær innsats*, Forelesning, FFI-seminar, 26 september.
- (28) Mao Tsetung (1967): *On Protracted War, Selected Military Writings of Mao Tsetung* (Peking; Foreign Language Press).
- (29) Rekkedal N M (1980): *The Destruction of Oppression: Insurgency and Counter-Insurgency in South Vietnam 1954 to 1965*, Universitetet i Bergen.
- (30) Rekkedal N M (1995): *Militærteori for en ny tid*, FFI "Mikroskopet", mai.
- (31) *Military Review* (1994/1995): *Spesialnummer: Controlling Chaos ?*, desember 1994/januar/februar 1995; Spesielt artikkelen skrevet av Steven Matz: *A Strategic Context for Third Tier Conflict*, er viktig for synspunktene her (Fort Leavenworth, KS, USA).
- (32) Ogarkov N V (et al), eds (1983): *Military Encyclopedia Dictionary*, s 151, Military Publ House, Moskva.
- (33) Zisk K M (1993): *Engaging the Enemy, Organization theory and Soviet military innovation, 1955–1991*, Princetown Univ Press, Princeton, NJ, USA.
- (34) Isby D C (1988): *Weapons and Tactics of the Soviet Army (Revised ed)*; JANES, UK.